ВЫДАННЕ АСВЕТНІКАЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Настаўніцкая газета

№ 18(5200)
Аўторак,
13 лютага
2001 года

Выходзіць
з 20 снежня
1945 года

Кошт
у розніцу —
48 руб.

Калі б камяні маглі размаўляць, то шмат аб чым паведалі б нам. Напрыклад, тыя, што ляжаць зараз на паліцах адчыненага нядаўна ў шаснаццатай гродзенскай школе адзінага ў краіне дзіцячага мінералагічнага музея, распавялі б пра тое, як дзесяць гадоў таму сюды прыйшоў адзін чалавек — Уладзімір Анатольевіч Жданюк з незвычайнай прапановай: адчыніць гурток "Юны геолаг". Як з цягам часу невялічкі гурток пераўтварыўся ў геалагічны атрад "Карат", як зрабілі ў школе майстэрню па апрацоўцы камянёў. Пра семнаццаць цікавых і вельмі няпростых экспедыцый на Урал, у Крым, у Забайкалле, на Кольскую паўвыспу, у якіх дзеці не на словах, а на справе праявілі такія якасці, як працалюбства, узаемадапамога, вынослівасць, сяброўства. Пра тыя тры з нечым тоны камянёў, што прынеслі ў сваіх рукзаках хлопцы і дзяўчаты.

Кажуць: "Час збіраць камяні, і час раскідваць камяні". Здаецца, што і гэты час для юных геолагаў надышоў. Той багаты матэрыял (калекцыя мінералаў, самацветаў ды каштоўных камянёў), што яны збіралі ўсе гэтыя гады, тыя цудоўныя рэчы, што былі зроблены іх рукамі, сёння са стэндаў школьнага музея адкрываюць кожнаму, хто прыходзіць, чароўны, загадкавы свет камянёў — адну з найвялікшых таямніц прыроды.

Юрый БОНДАРАЎ.

НА ЗДЫМКАХ: заснавальнік і нязменны кіраўнік атрада, а зараз і ўзорнай майстэрні-студыі "Карат" Уладзімір Анатольевіч Жданюк са сваім памочнікам Андрэем Мікалаевічам Стурэйкам; у музейнай зале; экспанаты новага музея.

Фота аўтара.

Праца над папраўкамі працягваецца

Чарговае пасяджэнне Пастаяннай камісіі Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь па адукацыі, культуры, навуцы і навукова-тэхнічнаму прагрэсу было прысвечана ўзгадненню з міністэрствамі фінансаў, працы і эканомікі унесеных дэпутатамі Палаты прадстаўнікоў праправак да праекта Закона Рэспублікі Беларусь "Аб унясенні змяненняў і дапаўненняў у Закон Рэспублікі Беларусь "Аб адукацыі ў Рэспубліцы Беларусь" (арт. 70, 72 законапраекта, якія рэгулююць аплату працы, ільготы для педработнікаў у сельскай мясцовасці і фінансаванне сістэмы адукацыі).

У пасяджэнні прынялі ўдзел намеснік старшыні Палаты прадстаўнікоў Уладзімір Канаплёў, старшыня Пастаяннай камісіі Ігар Катляроў, яго намеснік Уладзімір Здановіч, першы намеснік міністра працы Валерый Паўлаў, намеснік міністра фінансаў Анатоль Сверж, намеснік міністра эканомікі Андрэй Тур і намеснік міністра адукацыі Генадзь Дылян.

Адбылася зацікаўленая, канструктыўная размова, падчас якой выказана шмат прапаноў.

Праца над унесенымі ў Закон папраўкамі працягваецца.

Наш кар.

Сталічная адукацыя

Традыцыі клопату і міласэрнасці

Аддзелы адукацыі, аховы здароўя, сацыяльнай дапамогі, гандлю і бытавога абслугоўвання Ленінскага раёна сталіцы правялі значную работу па арганізацыі выканання гарадской праграмы "Дзеці Мінска".

Так, аддзел здароўя курыраваў падпраграмы "Дзеці Чарнобыля" і "Дзеці-інваліды". У кожнай дзіцячай паліклініцы раёна створаны інфармацыйныя цэнтры па прапагандзе здаровага ладу жыцця, у гэтых жа ўстановах працягваецца збор інфармацыі ў банк даных "Сям'я і дзеці", афармляюцца сацыяльныя пашпарты сем'яў з групы рызыкі, збіраюцца даныя аб дзецях-інвалідах.

У дзіцячых паліклініках Ленінскага раёна праводзіцца штогадовая дыспансерызацыя дзяцей, якія сталі ахвярамі радыяцыі пасля аварыі на Чарнобыльскай АЭС. Трыццаць адзін хлопчык і дзяўчынка з іх у вызначаны тэрмін падмацоўвалі сваё здароўе ў санаторыях, дваццаць сем — у аздараўленчых летніках, у дамах адпачынку — тры чалавекі, у тым ліку за мяжой — чатыры і на базе раённых стацыянараў — сем чалавек.

У сярэдніх школах Ленінскага раёна рэгулярна праводзяцца ўрокі стаматалагічнага здароўя, а ў паліклініках адбыліся агляды-конкурсы на лепшы санбюлетэнь і наглядную агітацыю па выхаванні здаровага ладу жыцця.

У 7-й дзіцячай паліклініцы функцыянуе школа для дзяцей, якія пакутуюць на парушэнні постаці, у 4-й — астма-школа. У школах №№29, 59, 55 і ПТВ №11 арганізавана навучанне дзяцей і падлеткаў рэпрадуктыўным паводзінам, праводзяцца конкурсы "Курэнне? На гэта няма часу!", "Не — наркотыкам!", "СНІД — чума XX стагоддзя", раённыя дыскатэкі для школьнікаў "Моладзь супраць СНІДу", "Прыступкі да здароўя" — на базе кінатэатра "Ракета", "Маё здароўе — здароўе ўсіх..." — на базе кінатэатра "Салют".

336 дзяцей было аздароўлена ў санаторыях як на тэрыторыі нашай краіны, так і за яе межамі.

У аддзеле адукацыі раёна створаны і працягвае фарміравацца банк даных аб дзецях-сіротах і дзецях, якія засталіся без апекі дарослых, іх магчымага ўладкавання ў сем'і грамадзян. Збор інфармацыі аб сем'ях патэнцыяльных усынавіцеляў, апекуноў вядзецца праз работу з бацькамі ў школах і дзіцячых дашкольных установах, звароты да кіраўнікоў і работнікаў прадпрыемстваў. У аддзеле адукацыі створаны і штогод карэкціруецца банк даных аб няўдалых сем'ях, якія маюць непаўналетніх дзяцей (сацыяльны спіс). Сумесна з аддзелам занятасці Ленінскага райвыканкама кожны год рэзервуюцца месцы для дзяцей-сірот, якія атрымалі прафесійную падрыхтоўку ў ПТВ. Гэтыя ж дзяўчаты і хлопцы бясплатна ездзяць на грамадскім транспарце, наведваюць тэатры, залы выстаў дзякуючы так званым адзіным білетам.

707 вучняў з малазабяспечаных сем'яў бясплатна атрымліваюць гарачае харчаванне ў школах раёна, такімі ж ільготамі карыстаюцца і 1268 дзяцей з праблемных сем'яў, 128 вучняў спартыўных класаў і 461 чалавек з падрыхтоўчых класаў.

Па існуючай у раёне традыцыі штогод для дзяцей-інвалідаў праводзяцца Калядныя святы і Дні імянінніка з абавязковым салодкім сталом, падарункамі, канцэртам і дыскатэкай.

У 2000 годзе ў дадатак да існуючых у агульнаадукацыйных школах раёна адкрыты чатыры класы інтэграванага навучання. Сёлета сетку такіх класаў плануецца пашырыць.

Вольга ДУБОВІК.

Не ўсё так і дрэнна

Духам не збяднелі

У снежні мінулага года дырэкцыя Полацкай школы-інтэрната звярнулася праз мясцовыя сродкі масавай інфармацыі з просьбай да палачанаў запрасіць выхаванцаў школы ў свае сем'і для сустрэчы Новага года.

Гэтую ідэю дырэктар школы-інтэрната Уладзімір Муха выношваў доўга. Сёння тут навучаецца больш за трыста дзяцей, трэць з іх — выхаванцы, якія пастаянна жывуць у інтэрнаце, 70 — і зусім сіроты. Чаму б кожнаму з іх не знайсці сям'ю? Італьянцы чатыры гады запар запрашаюць полацкіх дзяцей да сябе ў госці на зімовыя і летнія канікулы, пяцёра ужо ўсынавілі, на чарзе — яшчэ некалькі. І толькі адно дзіця знайшло новых бацькоў у Віцебску. Няўжо за эканамічнымі праблемамі мы сёння нічога не бачым? І настолькі ачарсцвелі нашы душы, што да іх не дастукацца? Такія пытанні пастаянна задаваў сабе дырэктар школы-інтэрната. Адказу не было. Адказ з'явіўся сёння, пасля звароту педагогаў з такой нечаканай прапановай.

Тэлефанавалі не толькі з Полацка, але і з іншых гарадоў і раёнаў Віцебшчыны. Канешне, проста так, па першым жаданні, узяць дзіця ў новую сям'ю нельга. Неабходна аформіць дакументы: даведку аб дабрабыце сям'і, жыллёва-бытавых умовах. Не ўсе жадаючыя змаглі рэалізаваць свае магчымасці, таму што да Новага года заставаліся лічаныя дні. Але тыя, хто аператыўна ўладзіў неабходныя фармальнасці, у навагоднія дні прымалі ў сваіх дамах маленькіх гасцей.

Святлана Крывашапава з Полацка запрасіла да сябе адразу чацвёра дзяцей, а праз месяц прыняла рашэнне аформіць апякунства над адным з іх.

Андрэй Прасанаў з Полацкага раёна літаральна ў апошні дзень мінулага года прыехаў у школу-інтэрнат, каб знайсці сяброўку для сваёй дачкі, і ўзяў адразу дзвюх сястрычак.

Выхаванец школы-інтэрната Слава так пасябраваў са сваімі новымі "бацькамі" і братам, што цяпер усе выхадныя жыве ў іх, штосьці майструе, паяе.

Думаецца, сумную гісторыю жыцця трынаццацігадовага Вані чакае шчаслівы працяг. Маці хлопчыка пазбаўлена бацькоўскіх правоў, жыве ў Полацку. Хлопчык пастаянна ўцякаў са школы-інтэрната да яе, недзе хаваўся, яго знаходзілі і вярталі назад. Але ён зноў уцякаў... Аднойчы ён дабраўся аж да Міёрскага раёна. Там ён пазнаёміўся з сям'ёй фермераў, жыў у іх некалькі дзён. Завязалася дружба. Таму на заклік дырэкцыі школы-інтэрната з Міёршчыны адгукнуліся адразу. Зімовыя канікулы Слава правёў у новай сям'і. І цяпер вырашаецца пытанне аб яго ўсынаўленні. Дарэчы, новыя бацькі хлопчыка ўжо маюць трое дзяцей.

Такім чынам, каля дваццаці выхаванцаў сустрэлі Новы год, новае стагоддзе і трэцяе тысячагоддзе (ці не сімвалічна?) па-за сценамі школы — за святочным сталом, у сям'і, а ў школу вярнуліся з масай уражанняў і падарункаў. Акрамя таго, большасць тых, хто адгукнуўся на прапанову палачан, катэгарычна адмаўляліся ад матэрыяльнай кампенсацыі, што выдзяляецца дзяржавай на харчаванне дзіцяці — 1470 рублёў у дзень. "Навошта мне грошы? — паціснуў плячыма Андрэй Прасанаў. — Я ж сёння парсючка зарэзаў!" Тыя, хто запрасіў у сваю сям'ю выхаванцаў школы, у асноўным людзі з сярэднім дастаткам.

— Мы не бралі на мэту, каб нашых дзяцей пашкадавалі, — гаворыць Уладзімір Муха. — Дапамагчы ў выхаванні — вось што нам неабходна. Не сакрэт жа, што многія з нашых выхаванцаў акрамя п'янак-гулянак так званых бацькоў нічога ў жыцці і не бачылі. Толькі ў нашай школе-інтэрнаце яны даведаліся, што такое пластылін і каляровыя алоўкі, навошта трэба чысціць зубы і засцілаць ложак. Мы спрабуем максімальна наблізіць умовы казармы да ўмоў дома. Але толькі наблізіць. Замяніць дом ніколі не зможам. Заўсёды гэта будуць казённыя ўмовы. А нашы дзеці павінны выйсці гатовымі да ўмоў жыцця. Цяпер мы спадзяемся і на дапамогу тых сем'яў, якія з'явіліся ў нашых выхаванцаў.

І надзея гэта апраўдана, бо многія з іх збіраюцца запрасіць дзяцей на веснавыя і летнія канікулы. А значыць, дружба будзе працягвацца і замацоўвацца. І ўсходы, што прараслі ў нашых сэрцах, дадуць добрыя плады. "Мяне да апошняга мучылі сумненні: ці зразумеюць людзі?, — сказаў на развітанне Уладзімір Мікалаевіч. — Зразумелі. А значыць, не збяднелі мы духам. Будзем жыць".

Любоў ТРАПЕЗНІКАВА.

Руплівцы педагогікі

Адметны творчы почырк

Алена Сямёнаўна Рэут, настаўніца геаграфіі сярэдняй школы № 1 Валожына, чалавек вядомы ў гэтым раёне. Галоўную ўвагу ў сваёй рабоце яна звяртае на дасягненне творчага, глыбокага засваення школьнікамі геаграфічных і экалагічных ведаў, на прывіццё ім уменняў самастойнай працы.

Спалучэнне патрабавальнасці і строгасці з павагай, разуменнем і карэктнасцю — вось што вызначае Алену Сямёнаўну сярод калег. Настаўніца праводзіць высокаэфектыўныя, сучасныя па змесце і методыцы ўрокі, накіраваныя на развіццё ў вучняў як агульных, так і спецыяльных уменняў і навыкаў.

На ўроках Алены Сямёнаўны ўражвае пастаянная ўвага вучняў, якая дасягаецца не пагрозамі і не заўвагамі. Галоўнае ў яе рабоце — вопыт, веды, падрыхтоўка і сама асоба настаўніцы, яе душэўная раўнавага, чысціня яе думак. Яна любіць усіх дзяцей: і тых, хто добра і хутка вывучае матэрыял, і тых, каму вучоба даецца крыху цяжэй. Высокі прафесіяналізм дапамагае ёй правільна здзейсніць індывідуальны падыход да кожнага вучня.

Для актывізацыі разумовай дзейнасці вучняў на ўроку А.С.Рэут скарыстоўвае сучасныя прыёмы і метады. Практыкуе выкладанне новай тэмы буйнымі блокамі, праводзіць урокі-лекцыі, канферэнцыі, урокі групавой работы, урокі — дзелавыя гульні.

Кожны ўрок Алены Сямёнаўны адметны якой-небудзь навізной. Заняткі маюць такую структуру, якая спрыяе засваенню новых ведаў на ўзроўні ўзнаўлення і ўменне выкарыстаць іх у новай сітуацыі.

Кожную хвілінку на ўроку настаўніца выкарыстоўвае рацыянальна. Шырока практыкуе Алена Сямёнаўна самастойную работу вучняў з падручнікамі, з контурнымі картамі, сшыткамі, схемамі. Дасягнуць трывалых ведаў вучняў дапамагаюць франтальныя, індывідуальныя і групавыя формы работы. Франтальную Алена Сямёнаўна выкарыстоўвае пры тлумачэнні новага матэрыялу, спалучае яе з лекцыяй, з самастойнай работай з падручнікамі і сшыткамі. Настаўніца накіроўвае думку вучняў на тое, каб яны ўмелі выдзеліць галоўнае з навучальнага матэрыялу.

Па сваім прадмеце А.С.Рэут праводзіць вялікую пазакласную работу: добра працуе вось ужо 10 гадоў факультатыў "Геаграфія і ты". Настаўніца праводзіць пазаўрочныя мерапрыемствы, у якіх вельмі актыўна ўдзельнічаюць вучні. Вялікую ўвагу надае ахове навакольнага асяроддзя. Яе вучні паказваюць добрыя веды на раённых алімпіядах, удзельнічаюць і ў абласных.

Алена Сямёнаўна вельмі актыўна дзеліцца з калегамі сваім багатым вопытам работы: дае адкрытыя ўрокі як для настаўнікаў сваёй школы, так і для настаўнікаў раёна.

Дырэктар сярэдняй школы № 1 Валожына Ала Аляксандраўна Макарэвіч пра А.С.Рэут сказала так: "Не ўяўляю нашу школу без Алены Сямёнаўны. Яна — наш маяк. Настаўнік-метадыст, мудры сябра моладзі, педагог-творца".

Мікалай ГРУДЗІНСКІ.

Калі б усе настаўнікі былі такімі...

Як мне здаецца, урокі беларускай мовы і літаратуры цяпер не вельмі папулярныя ў вучняў. У чым жа прычына? У бацьках, якія навязваюць сваё меркаванне, ці ў жаданні юнакоў і дзяўчат не быць "старамоднымі"? Часам можна заўважыць і іншае. Вучню падабаюцца ўрокі роднай мовы і літаратуры, але ён, каб не быць "белай варонай", не паказвае гэтага. Як сведчыць практыка, многае залежыць ад настаўніка. Часам самі беларусаведы гавораць на ўроку на "трасянцы", а ад вучняў патрабуюць размаўляць на літаратурнай мове бездакорна. Ці яшчэ такое: урокі праходзяць манатонна, не вельмі цікава.

Якімі павінны быць сапраўдныя ўрокі беларускай мовы і літаратуры? Выкарыстанне новых навучальных тэхналогій яшчэ не гарантуе поспеху. Самае важнае, на мой погляд, жаданне і ініцыятыва, уменне падабраць ключык да сэрцаў і душы кожнага вучня. Ні ў якім разе не трэба рабіць стаўку на прымус. Трэба толькі накіраваць вучняў у бок паразумення.

Менавіта дзякуючы сваёй настаўніцы беларускай мовы і літаратуры Алене Несцяровіч я шчыра палюбіў сваю родную мову, зразумеў, што кожны беларус, які паважае сябе і Радзіму, павінен валодаць родным словам.

На ўроку Алены Уладзіміраўны я быццам пераношуся ў іншы свет — свет чыстага, звонкага, празрыстага, ласкавага беларускага слова.

Вельмі часта ў нас праходзяць нетрадыцыйныя ўрокі беларускай мовы і літаратуры. Мы абмяркоўваем, дыскусіруем на розныя цікавыя тэмы, праводзім інтэлектуальныя віктарыны. Часам мы робім цікавыя паведамленні, рыхтуем тэксты.

А нядаўна Алена Уладзіміраўна падтрымала яшчэ адно наша цікавае пачынанне: у школе адбылося ўрачыстае адкрыццё суполкі грамадскага аб'яднання "Таварыства беларускай мовы імя Францыска Скарыны", на якое мы запрасілі шаноўных гасцей — старшыню гарадской Рады "ТБМ імя Ф.Скарыны", дацэнта кафедры беларускай літаратуры факультэта славянскай філалогіі МДУ імя А.А.Куляшова, Яраслава Клімуця і Заслужанага дзеяча культуры Рэспублікі Беларусь, кіраўніка народнага тэатра Валянціна Ермаловіча.

Зараз у нашай суполцы звыш 150 сяброў. Яна актыўна супрацоўнічае з метадычным аб'яднаннем настаўнікаў беларускай мовы і літаратуры сярэдняй школы №35 (кіраўнік — Галіна Шчэрба), з дырэкцыяй школы, са СМІ.

На працягу студзеня праходзіў конкурс "Рамантызм". Пераможцай яго стала вучаніца 10 "В" класа Алена Кудаева.

Мы ўключыліся "з падачы" "Настаўніцкай газеты" ў І рэспубліканскі конкурс "На ўрок, як на свята" на лепшы ўрок беларускай мовы і літаратуры, наведалі і спектакль тэатра сатыры і гумару "Хрыстафор", які быў на гастролях у Магілёве.

Запланаваны семінар па творчасці выдатнага беларускага пісьменніка-драматурга Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча.

У школе пачала выходзіць беларускамоўная газета, якая распавядае пра жыццё суполкі.

Алена Уладзіміраўна натхняе мяне на творчыя справы. Яна вельмі падабаецца мне і як настаўніца і як старэйшы таварыш, з якім заўсёды можна параіцца, знайсці адказ на самае надзённае пытанне. Паверце мне: калі б усе настаўнікі былі такімі, як Алена Уладзіміраўна, то наша адукацыя абавязкова была б наперадзе ўсёй планеты!

Яўген ЗАДЗІРАН,
вучань 10 "Б" класа сярэдняй школы №35 Магілёва,
кіраўнік школьнай суполкі грамадскага аб'яднання "ТБМ імя Ф.Скарыны".

Так мы адпачываем

У сярэдняй школе № 206 Мінска часта праводзяцца разнастайныя мерапрыемствы для вучняў: канцэрты, дыскусіі, сустрэчы з цікавымі людзьмі. У распрацоўках праграм удзельнічаюць самі вучні, а таксама наш выдатны педагог-арганізатар. Кожны раз прыдумваем штосьці новае, больш цікавае.

Надоўга запомняцца канцэрты, прысвечаныя да Дня настаўніка і Новага года, на якіх гучалі словы ўдзячнасці дырэктару Іне Іванаўне Скрыпінскай, завучам Тамары Іванаўне Доўнар, Тамары Цімафееўне Варабей, а таксама настаўнікам.

Пасля цудоўнай канцэртнай праграмы на першым паверсе нашай школы пачынаецца дыскатэка. Музыка гучыць абавязкова самая модная. Дзяўчынкі заўсёды пачынаюць танцаваць першымі, а потым падключаюцца хлапчукі. Што характэрна, на нашу дыскатэку прыходзяць вучні і з іншых школ. Яны хочуць убачыць і параўнаць тое, як мы ўсёй школай святкуем Новы год, 23 лютага, 8 сакавіка, восеньскі баль, Дзень настаўніка, сустрэчу з выпускнікамі...

Падчас танцаў дзяўчынкі часценька падбягаюць да вялікага люстэрка: падфарбоўваюцца, папраўляюць складаныя прычоскі, усміхаюцца самі сабе і радуюцца цудоўнаму вечару. Да сярэдзіны дыскатэкі ўжо нельга разабраць дзе хто. Натоўп змешваецца, мігатлівыя агні і завадная музыка не дазваляюць спыніцца.

Час ляціць няўмольна, і дыскатэка заканчваецца. Мы забіраем свае курткі з гардэроба і выходзім на вуліцу. Ва ўсіх абавязкова застануцца незабыўныя ўражанні. Усе вясёлыя і задаволеныя. Мы яшчэ громка размаўляем на школьным двары, абмяркоўваем тое, як прайшоў вечар. Госці з суседніх школ прызнаюцца, што нават не чакалі, што дыскатэка пройдзе так спакойна і весела, без "разборак" і здарэнняў са спіртным. Нам вельмі прыемна чуць такі водгук.

Загадзя мы пачалі рыхтавацца да святочнай праграмы, прысвечанай да Дня абаронцы Айчыны. Упэўнена, што яна абавязкова атрымаецца такой жа цікавай, як і ўсе мінулыя.

Іна ФЯДОТКАВА,
вучаніца 8 "Г" класа сярэдняй школы № 206 Мінска.

Бацькі — найлепшыя памочнікі

У нашы дні настаўнікам без дапамогі бацькоў немагчыма ні вучыць дзяцей, ні выхоўваць. Так лічыць Тамара Міхайлаўна Куржупава. Тамара Міхайлаўна прысвяціла педагагічнай справе 32 гады. Давялося працаваць у многіх школах. А сёння выхоўвае ў дзіцячым садзе № 150 падрыхтоўчы клас педагагічнай гімназіі № 3 Мінска. Тамару Міхайлаўну паважаюць і любяць усе.

— Працаваць няцяжка. Калі пачынала ў школе, на аснове якой зараз створана гімназія, было сумна. Але потым у школу прыйшла Ганна Іванаўна Дабрынская і арганізавала працу з бацькамі. Тыя традыцыі працягваюцца па сённяшні дзень. У кожным класе дзейнічае бацькоўскі камітэт. Падыход вельмі сур'ёзны. Працуюць дзеля дзяцей, дапамагаюць ім, што ўмацоўвае ў класах дружбу. Разам з настаўнікам складаюць план мерапрыемстваў на год, вырашаюць, як яго ажыццявіць. Што можна зрабіць сваімі сіламі, як знайсці, калі патрэбна, сродкі.

Тамара Міхайлаўна расказала, з якім задавальненнем дзеці ўсяго класа наведалі экалагічны цэнтр "Эўрыка" ў Фрунзенскім раёне. Бацькоўскі камітэт арганізоўвае экскурсіі, паходы ў тэатры, музеі. Прысвячэнне ў вучні, ранішнікі таксама арганізавалі бацькі. Дваццаць трэцяга лютага клас збіраецца наведаць вайсковую часць, каб пазнаёміцца з побытам у арміі, паспрабаваць салодкай кашы.

— Вельмі добрыя ў нас бабулі. Разам з імі мы вырашаем любыя пытанні. На сходах камітэта вядуцца спрэчкі і дыскусіі. Вырашаем самыя нечаканыя пытанні. Калі ўзнікае канфліктная сітуацыя, то размаўляем з бацькамі толькі сам-насам.

Тамара Міхайлаўна вельмі і вельмі ўдзячная бацькам, якія дапамагаюць тым, у каго менш магчымасцей купіць тую ж кнігу або знайсці сродкі на якое-небудзь мерапрыемства.

Навучанне ў пачатковых класах — вельмі складаны перыяд у жыцці дзяцей. Наколькі хутка яны навучацца чытаць, пісаць і лічыць, залежыць не толькі ад настаўнікаў, але і ад бацькоў. Бацькі таксама "ідуць у першы клас", і таму ім неабходна вызначыць правільную пазіцыю ў адносінах дапамогі ў вучобе. Вось некаторыя практычныя прыклады, якімі падзяліліся спецыялісты па пачатковых класах Мінскай педагагічнай гімназіі.

— Праўда, на што належыць звярнуць увагу — як дзіця чытае. У школе пачынаецца сапраўднае навучанне. Трэба не проста ўмець чытаць, а чытаць удумліва. Напрыклад, па матэматыцы вучань не зразумее змесцу задачы, калі не можа прачытаць яе. Таму не бяда, калі ён не ўмее добра пісаць. Галоўнае — звярнуць увагу на чытанне.

Другая парада — ні ў якім разе не рабіць за дзяцей урокі. Яны самі павінны рашаць задачы, пісаць. Але не пад дыктоўку. Калі дзеці вучацца пісаць, памнажаць, дзяліць, складаць і аднімаць — у іх развіваецца розум, уменне разважаць. Будзе лепш, калі бацькі растлумачаць сэнс задачы, пракантралююць.

Трэцяя парада звязана з псіхалагічным станам вучня. Чаму ён не хоча хадзіць у школу? Можа ў яго з'явіліся праблемы і іх неабходна заўважыць. Трэба даведацца, што не падабаецца на занятках. Пацікавіцца, з якімі цяжкасцямі сутыкнуўся і ці змог іх пераадолець. Што зрабіў, каб дапамагчы настаўніку. Але ёсць дзеці і лянівыя. Не губляючы добразычлівасці і спакою, паспрабаваць зацікавіць вучобай. А можа і звярнуцца да ўрачоў.

У педагагічнай гімназіі № 3 Мінска пачатковыя класы складаюцца з 20 вучняў, што значна аблягчае працу з імі. Зразумела, што ўсе дзеці не могуць быць аднолькава падрыхтаванымі да вучобы, таму настаўнікі імкнуцца працаваць так, каб і не ўпусціць каго-небудзь і дапамагчы адстаючым. Асабліва кантралююцца дзеці з "цяжкіх" сем'яў. Для іх гімназія стала другім домам. Вакол дзетак імкнуцца стварыць утульнасць, кампенсаваць недахопы ў адносінах з бацькамі. Мабыць таму настаўнікам дзеці задаюць пытанне: "А Вы можаце стаць маёй мамай?"

Сяргей ЗАБАРОНЬКА,
студэнт факультэта журналістыкі БДУ.

Соцыум і падлетак

Як здзейсніць добрыя намеры?

Мне хацелася б падзяліцца асабістымі ўражаннямі ад аднаго семінара-нарады, які адбыўся ў Баранавічах пры падтрымцы Прадстаўніцтва Дзіцячага фонду ААН (UNICEF) у Беларусі. Семінар праводзіўся ў рамках сумеснага праекта "Фарміраванне асноў прававой сістэмы абароны непаўналетніх, уступіўшых у канфлікт з законам" і сабраў вялікае кола зацікаўленых асоб, сярод якіх прысутнічалі супрацоўнікі камісій па справах непаўналетніх аблвыканкамаў, праваахоўных органаў, выкладчыкі Акадэміі міліцыі, НДІ крыміналогіі, крыміналістыкі і судовай экспертызы, БДПУ імя Максіма Танка.

Праграма семінара-нарады складалася з двух частак — правядзення выязнога пасяджэння камісіі па справах непаўналетніх пры Брэсцкім аблвыканкаме і інфармацыйнага блока, дзе былі заслуханы навуковыя даклады. Правядзенне семінара супала са значнай датай — 65-й гадавінай узнікнення падраздзяленняў па справах непаўналетніх.

Прафілактыкай правапарушэнняў сярод непаўналетніх займаюцца, акрамя міліцыі, шмат ведамстваў, дзяржаўных устаноў, дабрачынных арганізацый. Здавалася б, вынік усіх іх намаганняў у гэтым накірунку павінен быць больш значным.

Эфектыўнай рабоце перашкаджае, на думку начальніка аддзела прафілактыкі правапарушэнняў сярод непаўналетніх Упраўлення аховы правапарадку і прафілактыкі МУС Генадзя Крыжаноўскага, ведамасная раз'яднанасць занятых у гэтай справе арганізацый. Няма стратэгічнай лініі ў працы розных устаноў медыцыны, сацыяльнай абароны, адукацыі, судовых органаў. Няма сумеснай праграмы, у якой былі б акрэслены крокі кожнай такой дзяржаўнай структуры ў канкрэтнай жыццёвай сітуацыі, калі вырашаецца лёс нешчаслівага падлетка. Менавіта з мэтай знаходжання аптымальных шляхоў вырашэння гэтай надзённай праблемы і ладзяцца штогод такія семінары, як семінар ў Баранавічах.

Адкрыў семінар-нараду намеснік старшыні Брэсцкага аблвыканкама Валерый Захарчанка, які і вёў пасяджэнне абласной камісіі па справах непаўналетніх. Асноўнае пытанне, якое разглядалася на ёй, было прысвечана рабоце Баранавіцкага прыёмніка-размеркавальніка для непаўналетніх па прафілактыцы бадзяжніцтва. На гэтую тэму выступіў намеснік начальніка міліцыі грамадскай бяспекі УУС аблвыканкама палкоўнік міліцыі Г.М.Каняеў. Ён адзначыў, што сёння прыёмнік-размеркавальнік не з'яўляецца толькі месцам для часовага ўтрымання падлеткаў. Гэты час "максімальна эфектыўна выкарыстоўваецца для выхаваўча-прафілактычнага ўздзеяння на непаўналетніх, а таксама для выяўлення фактаў проціпраўных паводзін. Аналіз узятых у непаўналетніх тлумачэнняў сведчыць, што асноўнай прычынай бадзяжніцтва з'яўляецца дрэннае становішча ў сем'ях...

Генадзь Каняеў дапоўніў сказанае прыкладамі:

— Так, у прыёмнік-размеркавальнік былі дастаўлены непаўналетні Артур А., 1984 года нараджэння, маці якога ў Польшчы займаецца прадпрымальніцкай дзейнасцю. Нягледзячы на неаднаразовыя прапановы, забраць свайго сына яна адмаўлялася, спасылаючыся на тое, што ёй няма калі...

А шасцігадовую Наталлю маці прывезла з Украіны і пакінула ў адной з крамаў Лунінца. Даволі працяглы час дзяўчынка знаходзілася ў гарадской бальніцы, куды была дастаўлена супрацоўнікамі міліцыі ў надзеі, што жанчына ўсё-такі пачне шукаць дачку. Але праведзеныя мерапрыемствы па вышуку нядбайнай маці не далі станоўчага выніку, і дзяўчынку пасля знаходжання ў прыёмніку аддалі ў Кобрынскі дашкольны дзіцячы дом.

За першае паўгоддзе 2000 года ў Баранавіцкі прыёмнік-размеркавальнік паступілі 104 непаўналетнія (у тым годзе — 108). Сярод іх падкінутых і дзяцей, якія заблудзіліся, не было. Затрымана за бадзяжніцтва 48 падлеткаў.

Падкрэсліўшы важнасць дзейнасці прыёмніка-размеркавальніка, Генадзь Каняеў не змог не закрануць і вострую праблему, з якой сутыкаюцца яго супрацоўнікі, — неўкамплектаванасць штатаў. У адпаведнасці са штатным раскладам, Баранавіцкі прыёмнік-размеркавальнік павінен налічваць восем атэставаных супрацоўнікаў, а ў наяўнасці на момант правядзення семінара было толькі 4. Шэсць чалавек вольнанаёмнага персаналу працуюць толькі на 0,5 стаўкі. З-за гэтага вельмі праблематычна выконваць увесь комплекс ускладзеных задач. Вырашэнне пытання ўскладняецца тым, што прыёмнік утрымліваецца за кошт асігнаванняў мясцовага бюджэту, а штаты зацвярджае МУС.

З не меншай трывогай гаварыў аб гэтым і сам начальнік Баранавіцкага прыёмніка-размеркавальніка маёр міліцыі У.У. Папко. "Мяркуйце самі, — сказаў ён, — у якіх умовах мае падначаленыя добрасумленна (я хацеў бы падкрэсліць гэта) выконваюць свае прафесійныя абавязкі. Два нашы кухары на паўстаўкі працуюць толькі да абеду, а вячэру дзецям раздае ўжо сяржант. Гэта не адпавядае ніякім санітарным нормам, але другога выйсця, на жаль, пакуль няма. Па такім жа графіку працуе і фельчар, які можа спатрэбіцца ў любую хвіліну. Вольнанаёмны рабочы ў мяне за мізэрную зарплату на паўстаўкі сумяшчае ў адной асобе і сталяра, і электрыка. Няма бухгалтара, няні, прыбіральшчыцы. Парадак у прыёмніку і на яго тэрыторыі падтрымліваем сваімі сіламі. Па той жа прычыне — недастатковай колькасці супрацоўнікаў — падлеткі-правапарушальнікі ўтрымліваюцца разам з дзецьмі, якія засталіся па розных абставінах без апекі бацькоў. Вельмі заняты па службе афіцэры — не паспеюць прыехаць з камандзіроўкі (а іх нам не бракуе), як трэба заступаць на чарговае дзяжурства. Адсюль і стрэсы, і розныя хваробы".

Абмежаваныя сродкі мясцовага бюджэту не даюць магчымасці ў поўным аб'ёме прафінансаваць прыёмнік-размеркавальнік. Таму зразумелы эмацыянальны настрой маёра міліцыі Уладзіміра Папко, які настойліва папрасіў мяне праз прэсу азнаёміць вялікую аўдыторыю з праблемамі сваёй установы. Думаю, папрасіў у надзеі на тое, што хто-небудзь з высокіх дзяржаўных чыноўнікаў зверне ўвагу на словы міліцыянера-практыка і дапаможа дзіцячаму прыёмніку-размеркавальніку.

Каб не быць абвінавачаным у неаб'ектыўнасці адлюстравання дадзенай праблемы і не абапірацца на словы толькі маёра Уладзіміра Папко, я патэлефанаваў начальніку Гомельскага прыёмніка-размеркавальніка для непаўналетніх падпалкоўніку міліцыі У.А.Калужэнку і пацікавіўся, у якім стане знаходзяцца справы ў яго. І пачуў, што Гомельскі прыёмнік таксама мае вострую патрэбу ў кадрах, асабліва ў псіхолагах, стаўка якіх прадугледжана існуючым штатным раскладам, а вырашэнне праблемы затрымліваецца з-за фінансавай незабяспечанасці сродкамі мясцовага бюджэту.

Усе гэтыя факты прымусілі мяне звярнуцца за адпаведнымі тлумачэннямі ў Галоўнае ўпраўленне кадраў МУС. Намеснік начальніка гэтага ўпраўлення, начальнік апаратыўна-арганізацыйнага ўпраўлення падпалкоўнік міліцыі А.І.Рогаў звярнуў увагу на тое, што 31 ліпеня 2000 года зацверджаны новы тыпавы штатны расклад усіх прыёмнікаў-размеркавальнікаў, незалежна ад іх напаўняльнасці, якім прадугледжана павелічэнне колькасці яго супрацоўнікаў амаль у два разы і ўвядзенне новых пасад, у тым ліку псіхолага. Але, як падкрэсліў А.І.Рогаў, усё гэта застанецца толькі добрым намерам МУС, калі мясцовыя ўлады не здолеюць прафінансаваць новыя штатныя адзінкі.

Другім пытаннем на сваім пасяджэнні камісія па справах пры Брэсцкім аблвыканкаме паставіла на парадак дня разгляд прадстаўлення пракуратуры вобласці "Аб выкараненні парушэнняў закона аб папярэджанні правапарушэнняў сярод непаўналетніх па месцы жыхарства". Даклад рабіла начальнік аддзела абласной пракуратуры Людміла Масюк. Было адзначана, што адной з прадпасылак безнагляднасці і правапарушэнняў непаўналетніх з'яўляецца "недастатковая выхаваўчая работа з імі па месцы жыхарства, якую праводзяць педагогі-арганізатары падлеткавых клубаў, а педагогі-выхавальнікі ЖЭСаў і падлеткавых клубаў часам не інфармуюцца органамі ўнутраных спраў аб дрэнным становішчы ў сем'ях непаўналетніх".

Людміла Масюк звярнула ўвагу камісіі на невыкананне некаторымі мясцовымі ўладамі патрабаванняў законаў аб выдзяленні пры праектаванні і будаўніцтве жылля спецыяльных памяшканняў у разліку 20 кв.м. на 1 тыс. жыхароў для работы з моладдзю па месцы жыхарства. У прыватнасці, нездавальняюча вырашаюцца гэтыя пытанні ў Маскоўскім раёне Брэста, а таксама ў Пінску, дзе на працягу апошніх пяці гадоў была найбольшая колькасць правапарушэнняў сярод непаўналетніх.

Пастанова пасяджэння абласной камісіі абавязала гар(рай)выканкамы забяспечыць стварэнне неабходнай матэрыяльнай базы (выдзяленне адпаведных памяшканняў, іх абсталяванне, будаўніцтва спартыўных пляцовак) для правядзення выхаваўчай работы з дзецьмі і падлеткамі па месцы жыхарства і дамагчыся эфектыўнага функцыянавання падлеткавых клубаў, цэнтраў, дамоў культуры і іншых устаноў выхавання і адпачынку моладзі.

Я не аспрэчваю неабходнасці выканання тых мер, якія выпрацавала абласная камісія. Больш таго, улічваючы "памяркоўную" хуткасць, з якой часам разглядаюцца на месцах некаторыя сацыяльныя пытанні, кантроль з боку ўлады за выкананнем рашэнняў раённымі чыноўнікамі павінен быць, лічу, больш жорсткім і патрабавальным. Але трэба звярнуць увагу не на армейскае рапартаванне аб іх, а на творчы падыход да іх вырашэння, які б улічваў усе асаблівасці той ці іншай мясцовасці. У прыватнасці, значную частку насельніцтва той жа Брэсцкай вобласці па сваім веравызнанні складаюць каталікі, а на семінары неяк абмінулі тэму задзейнічання ў выхаваўчым працэсе з непаўналетнімі правапарушальнікамі ксяндзоў, ды і ўвогуле прадстаўнікоў афіцыйных рэлігійных канфесій. Бо, на мой погляд, сёння, калі "разбураны сам механізм рэгулявання сістэмы маральных каштоўнасцей, светапогляду і ідэалаў маладога пакалення", як адзначыў перад пачаткам нарады Генадзь Крыжаноўскі, важным і істотным сродкам фарміравання светапогляду падлеткаў з'яўляецца Боскае слова, якое дапамагае ўзрастаць у чалавечых душах парасткам Дабра і Міласэрнасці. І яшчэ хацелася б пажадаць, каб на падобных семінарах-нарадах не толькі слухалі, але і больш раіліся з людзьмі, якія самым непасрэдным чынам, па абавязку сваёй службы працуюць з непаўналетнімі правапарушальнікамі і якія ў гэтай справе назапасілі багаты вопыт — з супрацоўнікамі органаў унутраных спраў.

Хацелася б адзначыць два навуковыя даклады, якія прагучалі ў інфармацыйным блоку семінара-нарады: "Агрэсіўныя паводзіны і шляхі карэкцыі" — выкладчыцы кафедры ўзроставай і педагагічнай псіхалогіі імя М.Танка Н.А.Дубінка і "Параўнальны аналіз Пекінскіх правілаў і нормаў крымінальнага заканадаўства Рэспублікі Беларусь", зроблены старшай выкладчыцай крымінальнага права і крыміналогіі Акадэміі міліцыі Н.А.Легенчанка.

Спыніўшыся на канкрэтных пунктах Пекінскіх правілаў — мінімальных стандартных правілах ААН, якія тычацца работы правасуддзя ў адносінах да непаўналетніх, Наталля Легенчанка падкрэсліла неабходнасць прывядзення заканадаўчай базы Беларусі ў гэтай сферы ў адпаведнасць з міжнароднымі прававымі нормамі. У кантэксце яе выступлення варта прыгадаць адно з палажэнняў Пекінскіх правілаў, згодна якому асобы, у кампетэнцыю якіх уваходзіць прыняцце рашэнняў у дачыненні да непаўналетніх, павінны мець пэўныя мінімальныя веды ў галіне права, сацыялогіі, крыміналогіі і псіхалогіі. Сэнс гэтага палажэння сугучны з тым, што гаварыла і Наталля Дубінка. Яна звярнула ўвагу прысутных на неабходнасць увядзення пасады псіхолага для падраздзяленняў па справах непаўналетніх органаў унутраных спраў, падкрэсліўшы, што патрэба такая існуе ў першую чаргу для саміх супрацоўнікаў службы.

Калі ў агульных рысах вызначыць самае галоўнае з усіх навуковых дакладаў, якія прагучалі на семінары, то яно, на мой погляд, канцэнтравалася ў двух архіважных рэчах — прафесіяналізацыі супрацоўнікаў інспекцый і камісій па справах непаўналетніх і выключэнні карнага падыходу да падлеткаў, якія ўчынілі злачынства.

Юрый КУР'ЯНОВІЧ.

Чытач працягвае размову

Лішнія людзі?

Як працуецца? Што непакоіць, што хвалюе настаўніка-пенсіянера? Што зрабіць, каб палепшыць якасць яго працы, калі на нейкі час няма магчымасці адмовіцца ад яго паслуг? Вось на гэтую тэму я і хачу паразважаць. Падштурхнуў мяне да гэтай размовы артыкул майго калегі Яўгена Шырокага "Хто ж дрэмле на ўроках?", што надрукаваны ў "Настаўніцкай газеце" № 136 ад 23 снежня 2000 г. Артыкул цікавы і актуальны, бо закранае вельмі ўжо балючую тэму. Выказацца па гэтай тэме я маю права, бо пасля пенсіі працягваю працаваць больш дзесяці гадоў. Так што ведаю гэту праблему, можна сказаць, знутры.

Перш за ўсё — як працуецца пенсіянеру? Адкажу адразу — вельмі складана, часцей за ўсё — цяжка, часам — вельмі цяжка. І прычын таму нямала. Адна з іх у тым, што існуе пункт гледжання, быццам настаўнік на пенсіі добра ўжо не можа працаваць, а толькі кепска. Ну як жа ён можа працаваць добра, мяркуюць многія, калі ён ужо стары, яму ўжо шмат гадоў, калі ён адстаў ад жыцця, калі ён не ведае сучасных тэхналогій, сучасных патрабаванняў праграмы? І ў сілу свайго фізічнага стану ён не можа працаваць добра.

Гэта і так, і не так! Сапраўды, не беручы на сябе адказнасць гаварыць ад імя ўсіх тых, хто працуе пасля выхаду на пенсію, але выказваючы толькі сваё меркаванне, думаю, большасць з нас сапраўды не ведае дасканала сучасных тэхналогій. Мы з імі кепска знаёмы, нас ім не вучылі, і мы працуем тымі метадамі, якімі працавалі настаўнікі васьмідзесятых — дзевяностых гадоў. Але ж ці не спрэчнае гэта пытанне? А чым гэтыя метады былі кепскімі?

Яны былі дастатковымі для свайго часу, давалі і далі магчымасць нашаму грамадству рухацца наперад. І я не думаю, што выпускнікі таго часу ведалі меней, чым сучасныя. І вучыліся не горш, чым цяпер! Пра гэта можна спытаць настаўнікаў, якія працуюць у школе гадоў дзесяць-пятнаццаць. Наўрад ці скажуць яны, што сучасныя школьнікі ў вучобе зрабілі значны крок уперад!

А пра мараль дык і гаварыць не трэба. Цяпер усе гавораць, што школьнік тых часоў па сваіх маральных якасцях быў вышэй школьніка сучаснага. Гадоў дваццаць назад або нават і меней у школе не было неабходнасці чытаць лекцыю пра СНІД ці як захаваць сябе ад цяжарнасці. Я ўяўляю, якія твары былі б у дзяўчат таго часу, калі б ім пачалі чытаць лекцыю, як уступаць у палавую сувязь, каб не зацяжарыць. Вучылі ж і выхоўвалі іх у той час настаўнікі — сучасныя пенсіянеры, тыя, што сталі цяпер лішнімі. Магчыма, лішнімі таму, што некаторыя рысы школьнага жыцця ім чужыя. Ну навошта ў школе праводзіць тыдні прафілактыкі СНІДу! Проста патрэбна, каб дзяўчаты бераглі свой дзявочы гонар, цнатлівасць, былі сціплымі, а хлопчыкі — паважалі сваіх дзяўчынак, праяўляючы ў адносінах да іх высокую культуру паводзін.

У час правядзення тыдня барацьбы са СНІДам у школе праводзіцца шэраг мерапрыемстваў. У тым ліку, напрыклад, конкурс малюнкаў. Але ж, скажыце, ну што можа намаляваць вучань сярэдніх класаў па гэтай тэме? Яму ж патрэбна растлумачыць, як можна заразіцца СНІДам. Так узнікае нездаровая цікавасць да ўсяго таго, што зусім не патрэбна ў жыцці школьніка. Памятаю, дзесьці я чытаў, што калі хочаш прыцягнуць увагу да чагосьці непатрэбнага і шкоднага, то пачні весці з ім барацьбу.

А вось цікавых, захапляючых лекцый пра гонар і годнасць, пра сціпласць і павагу хлопчыкаў да дзяўчынак і наадварот у школе сапраўды не хапае. Таму і вядуцца гутаркі пра тое, як выйсці чыстым, калі жывеш бессаромным жыццём. Калі вучань засвоіць правіла, як застацца беспакараным пры амаральных паводзінах, то ў будучым наўрад ці будзе ён жыць па законах маралі.

Цяпер — пра адносіны настаўніка-пенсіянера да сваёй працы. Хачу адразу зазначыць, што на працу ў школу запрашаюць звычайна тых настаўнікаў, якія заўсёды працавалі добрасумленна. Я ўпэўнены, што настаўніка з "падмочанай" рэпутацыяй на працу ў школу не запросяць.

Зразумела, што маё меркаванне — асабістае. Але я лічу, што людзі майго пакалення працуюць чэсна і добрасумленна, хаця, магчыма, і не па сучасных тэхналогіях. Бо часцей за ўсё яны іх і не ведаюць. Ды і не ўсе настаўнікі наогул ведаюць гэтыя тэхналогіі ў такой ступені, каб працаваць па іх. Тым болей, што і маральна састарэлая база школ вельмі часта не адпавядае ўмовам працы па сучасных тэхналогіях. Ёсць і іншыя прычыны.

Я працую пасля пенсіі больш дзесяці гадоў. І ўвесь гэты час я не прымаў удзелу ў рабоце метадычных секцый, не наведваў адкрытых урокаў. І ўсё таму, што мяне бяруць на працу ўсяго на 9 месяцаў. Мяне бяруць на працу 1 верасня, звальняюць 30 мая. Нават азнаёміцца з новымі праграмамі ці падручнікамі я павінен самастойна ўжо ў час працы. Але ж цікава, чаму? Хіба ж невядома школе ці раённаму аддзелу адукацыі, што ў той ці іншай школе не хапае настаўнікаў па тым ці іншым прадмеце і патрэбна запрасіць настаўніка-пенсіянера? Дык вазьміце яго на работу хаця б з 25 жніўня. Каб ён і з умовамі працы азнаёміўся, і падручнік пагартаў, і метадычнае аб'яднанне наведаў. Дык не! Далей. У канцы мая мяне звальняюць і ўжо не ўключаюць у састаў экзаменацыйнай камісіі, калі я сам не экзаменатар, хаця, магчыма, на будучы год ужо мой клас, у якім я буду працаваць і ў наступным годзе, будзе здаваць пісьмовы экзамен за курс сярэдняй школы. І ўсё гэта — з-за эканоміі сродкаў.

Я не ведаю, якая пры гэтым атрымліваецца эканомія, але ці апраўдвае яна эфектыўнасць працы настаўніка-пенсіянера, сказаць цяжка. І выйсце тут ёсць, і яно — на ўзроўні міністэрства. Чаму б не зрабіць, каб нас бралі на работу за некалькі дзён да пачатку заняткаў у школе, і звальнялі з улікам таго, спатрэбіцца праца таго ці іншага настаўніка ў будучым годзе ці не.

А трэба не забываць, што гэта не проста будучае, а будучае дзяцей. І павінны думаць пра гэта тыя, хто прымае адпаведныя рашэнні. Я думаю, што той, хто рыхтаваў гэтыя правілы прыёму, палічыў, колькі можна тут сэканоміць, а пра тое, што гэта школа — проста не думаў. І ўвогуле ўсе рашэнні, што прымаюцца па школе, павінны быць узважаны і прадуманы.

Выкажу некалькі меркаванняў пра тое, дык як жа адчувае сябе ў школе сам настаўнік-пенсіянер. Памятаецца, у свой час чытаў я навукова-фантастычнае апавяданне пра касманаўта, які адпраўляецца ў шматгадовае касмічнае падарожжа, у якім ён будзе рухацца прыкладна са скорасцю святла, і час яго будзе ісці болей замаруджана, чым на зямлі. У выніку ён вернецца на зямлю тады, калі яго сяброў ужо не будзе на белым свеце, а яго сустрэне зусім іншае грамадства, законы жыцця якога яму будуць невядомы і, магчыма, пададуцца дзіўнымі. Штосьці падобнае адчувае пры шматгадовай працы і настаўнік-пенсіянер, бо патрабаванні яго часу адышлі ў мінулае, вучні сталі іншымі, а сяброў яго ўжо побач няма. Калі раней ён мог памыліцца, то гэта было б звычайнай з'явай, цяпер жа ўсё расцэняць паіншаму — ён стары, але яшчэ чамусьці працуе. Часта гэта проста крыўдна, бо памыліцца можа чалавек любога ўзросту.

Дарэчы, калісьці вядомы педагог А.С.Макаранка лічыў, што ў школьным калектыве павінны працаваць людзі рознага ўзросту, у тым ліку і пажылога. У такім калектыве як бы ўраўнаважваюцца патрабаванні розных часоў.

Хачу зазначыць і тое, што для некаторых людзей праца — як бы патрабаванне яго арганізма. Былі два гады, калі мяне не запрашалі на работу ў школу. Дык я пайшоў працаваць у калгас у брыгаду. Працаваў на самых розных работах: выкідваў гной з жывёлагадоўчых памяшканняў, нарыхтоўваў галінкі сасны, працаваў на пераборцы бульбы, на многіх іншых работах. Адчуваў сябе звычайна. Хаця і былі людзі, што глядзелі на мяне скептычна: як гэта так, былы дырэктар школы, заслужаны настаўнік, а працуе са старымі жанчынамі, з тымі, каму другой працы, акрамя як у брыгадзе, не дадуць. Але я лічыў, што калі я прыйшоў на працу, то чаго мне глядзець на тое, хто працуе побач: сам павінен працаваць добрасумленна, і ўсё. І павага да мяне не паменшылася.

Зразумела, што найбольш упэўнена я адчуваю сябе ў школе, бо тут тая атмасфера, у якой прайшло маё жыццё.

Патрэбна зазначыць і тое, што сам настаўнік-пенсіянер не павінен абмяжоўвацца сваім ранейшым запасам ведаў, сам павінен шукаць шляхі іх павышэння, калі яму аказалі гонар — запрасілі на працу ў школу. Асабіста мне вельмі дапамаглі рэспубліканскія семінары, у якіх я па сваёй уласнай ініцыятыве прымаў удзел, выступаючы з дакладамі. Многае мне далі сорасаўскія педагагічныя чытанні, а потым чытанні, што праходзілі на базе Акадэміі паслядыпломнай адукацыі, якімі кіраваў сапраўдны майстра сваёй справы М.І.Запрудскі. Дзякуй яму за гэта!

Зразумела, каб цябе запрасілі выступіць на рэспубліканскім семінары, патрэбна даказаць, што ў цябе ёсць сказаць сваім калегам-настаўнікам нешта такое, што іх зацікавіць, што нясе якіясьці элементы новага, цікавага. Але ж гэтая праца потым прынясе задавальненне і самому ўдзельніку, бо дапаможа зрабіць значныя крокі ва ўдасканаленні ўласнага майстэрства.

Ветэран педагагічнай працы — гэта настаўнік, які сваё адпрацаваў. Адпрацаваў у асноўным сумленна. І калі яго запрашаюць на працу, то і глядзець на яго патрэбна як на звычайнага настаўніка, якому патрэбна ўдзяляць дастаткова ўвагі і павагі за тое, што ён не толькі зрабіў у свой час, але і за тое, што ён рэшткі сваіх сіл аддае на карысць школе, імкнучыся зрабіць, як і раней, усё, каб яго вучні мелі і глыбокія веды, і выходзілі ў жыццё людзьмі з сапраўднымі чалавечымі якасцямі.

Пётр САЧЫЎКА,
працуючы пенсіянер.

Внимание - олимпиада

Факультет прикладной математики и информатики

Белорусского государственного университета

объявляет о начале

Десятой олимпиады по математике и информатике

"Абитуриент БГУ-2001"

Олимпиада пройдет в три тура (первый - заочный). Участниками могут быть учащиеся средних учебных заведений. Участие в первом туре олимпиады платное. Стоимость за участие 3100 рублей. Деньги следует отправить почтовым или банковским переводом с пометкой "Олимпиада" по адресу: Белгосуниверситет, пр. Ф.Скорины, 4, г. Минск, 2200050, Республика Беларусь, расчетный счет 3622204930033 в Минской городской дирекции ОАО "Белбизнесбанк", код 764.

Решения задач первого тура надо записать в тетрадь, на обложке указать фамилию, имя, отчество, полный домашний адрес с индексом и телефоном, название учебного заведения, класс (или курс), в котором вы учитесь. Тетрадь вместе с копией платежного поручения или квитанцией о переводе следует отправить по адресу:

"Олимпиада", ФПМИ, Белгосуниверситет,
пр. Скорины, 4, 220050, г.Минск

Последний срок отправки - 10 марта 2001 г.

Лучшие участники заочного тура будут приглашены в Минск или в свои областные центры на второй тур, который пройдет в середине апреля. Заключительный тур олимпиады будет проведен в мае 2001 года в Белгосуниверситете.

Победители олимпиады при поступлении на факультет прикладной математики и информатики получают право на зачисление без вступительных экзаменов, а призеры принимаются на условиях, предусмотренных "Правилами приема в БГУ на 2001" для лиц, которые окончили среднюю школу с золотой (серебряной) медалью.

Примечание. *Оргкомитет приглашает к участию в олимпиаде девяти- и десятиклассников, лучшие из которых получат специальное удостоверение и приглашение на второй или третий тур олимпиады ФПМИ в будущем году. Участие для девяти- и десятиклассников в олимпиаде бесплатное. (Задачу № 5 девятиклассникам решать необязательно.)*

Оргкомитет

Условия задач первого тура

1. Решите уравнение
$(x^2 + 3x - 2)^2 + 3(x^2 + 3x - 2) - 2 = x$.

2. Пусть a_n – целое число, ближайшее к $\sqrt{n}$. Удалим из множества натуральных чисел все числа вида $n + a_n$ и занумеруем по порядку оставшиеся: $c_1, c_2, \ldots$. Найдите c_{2001}.

3. В каждую клетку полоски шириной в одну и длиной в n клеток ставится +1 или –1. После заполнения полоски считается сумма записанных в ней чисел. Назовем эту сумму индексом конкретной расстановки. Найдите среднее арифметическое квадратов индексов по всем возможным расстановкам.

4. Длины сторон выпуклого n-угольника равны $a_1, a_2, \ldots, a_n$. Обозначим через $e_1, e_2, \ldots, e_n$ единичные вектора, перпендикулярные сторонам $a_1, a_2, \ldots, a_n$ соответственно и ориентированные вовне n-угольника. Докажите, что вектор $a_1e_1 + a_2e_2 + \ldots + a_ne_n$ является нулевым.

5. Известно, что в правильную усеченную n-угольную пирамиду можно поместить шар, касающийся всех граней пирамиды, и шар, касающийся всех ребер пирамиды. Определите:

а) при всех возможных значениях n отношения длин ребер оснований этой пирамиды к длине ее бокового ребра;

б) отношения радиусов указанных выше шаров, а также шара, описанного около пирамиды, к длине ее бокового ребра.

6. Ученик выписал на отдельные карточки N натуральных чисел ($N \geq 3$), образующих арифметическую прогрессию, затем одну карточку выбросил, а остальные перемешал. Опишите алгоритм (дайте его словесное описание), с помощью которого можно определить выброшенное число и восстановить прогрессию. Для случаев, когда это невозможно, дайте обоснование.

Энтузіяст стварыў школьны музей

Віктар Паўлавіч Салаўёў — кадравы афіцэр. Службу ў арміі закончыў у званні падпалкоўніка. Быў ліквідатарам на ЧАЭС. За мужнасць і адвагу мае ўрадавыя ўзнагароды, а зараз плённа працуе настаўнікам дапрызыўнай падрыхтоўкі школы № 30 Брэста. Ён выхоўвае дастойных патрыётаў роднай Айчыны.

У вольны час Віктар Паўлавіч з энтузіязмам займаецца краязнаўчай работай. Па яго ініцыятыве ў школе быў створаны музей ваеннай гісторыі, восем экспазіцый якога распавядаюць аб баявых дзеяннях у гады Вялікай Айчыннай вайны, аб тых, хто летам 1944 года вызваляў горад над Бугам.

У зборы экспанатаў актыўна ўдзельнічаюць школьнікі. Напрыклад, Юля Валынчук прынесла дзевяць баявых узнагарод свайго дзядулі.

Музей за кароткі час набыў вялікую папулярнасць у горадзе. Тут часта праводзяцца экскурсіі вучняў з розных школ, сустрэчы школьнікаў з ветэранамі.

Анатоль ХАРЛАМАЎ.

Новыя тэхналогіі ПТА

Дасягненне балансу на рыначных шалях

Мінскае ПТВ №38 перапрацоўчай прамысловасці прымала нядаўна ўдзельнікаў семінара — намеснікаў дырэктараў па вучэбна-вытворчым навучанні прафтэхустаноў горада. Непасрэдным арганізатарам гэтага форуму стаў Мінскі гарадскі вучэбна-метадычны цэнтр прафесійнай адукацыі.

Цэнтр у цэнтры падзей

Хацелася б адразу адзначыць, што гэты цэнтр на працягу сваёй дзейнасці з'яўляецца ініцыятарам многіх пачынанняў у метадычным забеспячэнні прафтэхадукацыі не толькі сталіцы, але і рэспублікі, паспяхова вырашае актуальныя пытанні развіцця ПТА, вызначае інавацыйныя падыходы, аператыўна рэагуе на запатрабаванні часу ў галіне адукацыі.

Прыклад таму — праведзены семінар, тэмай якога сталі актуальныя задачы павышэння якасці прафесійнай падрыхтоўкі навучэнцаў ПТА і шляхі іх вырашэння.

На семінар таксама была прадстаўлена сістэма крытэрыяў ацэнкі педагагічных тэхналогій, форм вытворчага навучання, вызначэння задач традыцыйнай і інавацыйнай пачатковай прафесійнай адукацыі.

Так, у задачах інавацыйнай прафесійнай адукацыі сацыяльны заказ падразумявае задавальненне прафесійна-адукацыйных запытаў асобы і рынку працы. Мэтай такой інавацыйнай адукацыі з'яўляецца фарміраванне сістэмнага, творчага, тэхнічнага мыслення, асновы ведаў і ўменняў па прафесіі і развіцця якасцей творчай асобы.

Мабільнасць азначае канкурэнтаздольнасць

Ва ўступным слове загадчыца кабінетам ВМЦ ПА Т.М.Далліннік зазначыла, што вынесенае на семінары пытанне з'яўляецца для кожнай прафтэхустановы вельмі актуальным. Змяненне сацыяльна-эканамічных адносін, развіццё новых тэхналогій ва ўсіх сферах вытворчасці і чалавечай дзейнасці ўносіць новыя патрабаванні да ўзроўню прафесійнай падрыхтоўкі сучасных ПТА.

Сёння ўзровень прафесійнай падрыхтоўкі патрабуе іншага падыходу да працэсу навучання: ад адбору і структурыравання зместу і метадаў работы да ацэнкі якасці падрыхтоўкі навучэнца.

Праграмы навучання павінны забяспечваць падрыхтоўку такога спецыяліста, які здольны мабільна адаптавацца да хуткіх змяненняў развіцця грамадства і эканомікі, да імклівай змены прафесій, сферы дзейнасці. Трэба адзначыць, што гэтыя фактары ў далейшым павінны вызначаць канкурэнтаздольнасць спецыяліста ў самым шырокім сэнсе гэтага слова.

Кожная навучальная ўстанова ПТА павінна распрацаваць свае крытэрыі і паказчыкі ацэнкі якасці прафесійнай падрыхтоўкі рабочых кадраў. Гэта, безумоўна, стала б каардынуючым і стымулюючым фактарам у вырашэнні гэтай праблемы. А яна, бясспрэчна, вельмі складаная.

Падмурак для інавацый

Сёння ПТВ № 38 ідзе па шляху рэфармавання адукацыі, укаранення новых педагагічных тэхналогій, удасканалення набытага вопыту. Яно належыць да перапрацоўчай галіны і ўжо 45 гадоў рыхтуе кадры для мяснай, рыбнай, харчовай, фармацэўтычнай прамысловасці, а таксама для прадпрыемстваў грамадскага харчавання, малога і прыватнага бізнесу.

Яго сацыяльнымі партнёрамі з'яўляюцца дзяржаўнае прадпрыемства "Мінскі мясакамбінат", Мінскі мясаперапрацоўчы завод, дзяржаўнае Мінскае вытворчае аб'яднанне "Мяса-малако" Мінскага аблвыканкама, адкрытае акцыянернае таварыства "Белмедпрэпараты", упраўленне грамадскага харчавання Мінгарвыканкама, дзяржаўнае аб'яднанне рыбнай гаспадаркі "Дзяржрыбгас". Апошнія два гады вучылішча адметна высокім узроўнем працаўладкавання. Так, у мінулым навучальным годзе было выпушчана 342 чалавекі, з якіх працаўладкавана на базавыя прадпрыемствы 332 выпускнікі ПТВ. Гэты добры паказчык пацвярджае высокую якасць прафесійнай падрыхтоўкі ў вучылішчы, якая задавальняе патрабаванні перапрацоўчай прамысловасці рэспублікі. Для падрыхтоўкі высокакваліфікаваных рабочых у ПТВ працуюць 26 вучэбных кабінетаў, лабараторыя. Вучэбныя класы знаходзяцца на базе Мінскага мясакамбіната, мясаперапрацоўчага завода. Хутка будзе ўведзена ў строй лабараторыя па прафесіі "Повар".

А ўвогуле вучылішча рыхтуе навучэнцаў па 11 прафесіях, сярод якіх апаратар па перапрацоўцы мяса і субпрадуктаў; абвальшчык мяса, повар; апаратар перапрацоўкі жывёлы і прадуктаў убою; апаратар працэсаў каўбаснай вытворчасці; апрацоўшчык рыбы; апаратчык шырокага профілю вытворчасці антыбіётыкаў і прэпаратаў біялагічнага сінтэзу; машыніст халадзільных установак; слесар па кантрольна-вымяральных прыборах і аўтаматыцы.

Сёння ў вучылішчы навучаецца 776 чалавек. Пры такім шматлікім кантынгенце і разнастайнасці прафесій калектыву вучылішча, у склад якога ўваходзяць 17 выкладчыкаў і 38 майстроў вытворчага навучання, удалося наладзіць вучэбна-вытворчы працэс такім чынам, каб ён адпавядаў сучасным патрабаванням. Так, адной з форм арганізацыі вытворчага навучання з'яўляюцца ўрокі ў вучэбных майстэрнях, заняткі ў цэхах прадпрыемстваў-базавікоў, дзе праходзіць навучанне брыгадамі, уключэнне навучэнцаў у састаў брыгад кваліфікаваных рабочых, навучанне на самастойных участках і штатных рабочых месцах.

Формы арганізацыі вучэбна-вытворчай працы навучэнцаў падраздзяляюцца на франтальна-групавую, брыгадную (звеннявую) і індывідуальную.

Пра іх нават вершы складаюць...

Сваё высокае прафесійнае майстэрства прадэманстравалі на адкрытых уроках семінара майстры вытворчага навучання вучылішча Людміла Рудзько і Алена Смяховіч. У Алены Іванаўны ўрок праходзіў у адной з груп трэцяга курса па прафесіі "Апаратар працэсаў каўбаснай вытворчасці".

Тэмай урока стала фармоўка каўбасных вырабаў і непасрэдна сыравэнджанай каўбасы ў кутызінавай абалонцы на лініі "Крэмер-грэбе". Мэтай урока майстар вызначыла адпрацоўку ўменняў і навыкаў па фармоўцы сыравэнджанай каўбасы ў кутызінавай абалонцы, развіццё ў навучэнцаў умення рабіць высновы, складаць алгарытмы выконваемай работы, ацэньваць вынікі дзейнасці, выхаванне ў навучэнцаў акуратнасці і беражлівасці да сыравіны, прывіццё самастойнасці ў рабоце.

Выхаванцы майстра А.І.Смяховіч працавалі ў час урока ў малых групах з пакетамі заданняў, у якія былі ўключаны пытанні аб вырашэнні праблемных сітуацый, аб патрабаваннях да якасці фармоўкі сыравэнджанай каўбасы, а таксама складанне алгарытмаў тэхналагічных працэсаў. Была і практычная работа па вязцы сыравэнджаных каўбас.

Алена Іванаўна ўмела правяла бягучы і заключны інструктаж. І відаць было па настрою навучэнцаў, што ўрок ім спадабаўся, а тэма зацікавіла.

А на ўроку Людмілы Іванаўны Рудзько гучалі нават вершы ў гонар повараў. Навучэнцы гэтай прафесіі сабраліся на ўроку вытворчага навучання, каб навучыцца гатаваць халодныя стравы і закускі.

Мэтай гэтага адкрытага ўрока стала навучанне прыгатаванню вінегрэту, яго афармленню і падачы. Людміла Іванаўна на сваіх занятках імкнулася развіць уменні і навыкі сваіх выхаванцаў, (умець карыстацца інструментам, ацэньваць вынікі выкананай работы), прывіць эстэтычны густ, акуратнасць, фарміраваць уменне працаваць самастойна.

Якая пажыўная каштоўнасць агародніны, як правільна яе варыць, як можна ўпрыгожыць салату — гэтыя і шэраг іншых пытанняў былі закладзены ў вікторыну, якую прапанавала на ўроку майстар Л.І.Рудзько.

Кожнаму навучэнцу было дадзена індывідуальнае заданне па падрыхтоўцы аднаго з кампанентаў вінегрэту. І трэба было бачыць, як спрытна працавалі на ўроку трэцякурснікі, заўтрашнія повары, як прафесійна выконвалі яны кожнае заданне.

Работу навучэнцаў можна было назіраць і ў цэхах Мінскага мясакамбіната, дзе поруч з вопытнымі работнікамі яны адточвалі свае прафесійныя навыкі і ўменні.

Як адзначыў у сваім абагульняючым выступленні намеснік дырэктара па вытворчым навучанні ПТВ №38 А.Б.Кірплюк, узровень падрыхтоўкі маладых спецыялістаў ў поўнай меры залежыць ад якасці вытворчага навучання і вытворчай практыкі, якой надаецца ў вучылішчы належная ўвага. У аснову гэтага накірунку закладзена дзейнасць інжынерна-педагагічных работнікаў, якія пастаянна ўдасканальваюць сваё майстэрства, апрабіруюць новыя падыходы, шукаюць аптымальныя шляхі ў вырашэнні праблемы якаснай падрыхтоўкі рабочых кадраў. Відавочна, што вырашэнне задач фарміравання асобы і іх рэалізацыя ў многім залежаць ад узроўню агульнай культуры, гуманнасці, кампетэнтнасці і прафесійнай падрыхтоўкі выкладчыкаў і майстроў вытворчага навучання.

Хацелася б дадаць, што ініцыятыва, энергічнасць, творчы ўздым характэрны кіраўніцтву вучылішча. Дырэктар Васіль Сцяпанавіч Мачуйскі, Анатоль Барысавіч Кірплюк, Ірына Мар'янаўна Амбражэй, нядаўна назначаны намеснік дырэктара па вучэбна-вытворчай рабоце, па праву лічацца ў калектыве ўстановы рухаючай сілай навучальна-выхаваўчага працэсу.

Немалая іх заслуга і ў камплектаванні вучылішча. Набірае моц прафарыентацыйная работа, якая атрымала сёння новыя адценні.

Улічваючы тое, што набор навучэнцаў у гэтым навучальным годзе ажыццяўляўся ў межах адной-дзвюх груп па кожнай прафесіі, вялікай неабходнасці ў правядзенні прафесійнай арыентацыі школьнікаў не было. Абітурыентаў было дастаткова для таго, каб правесці прыём на аснове конкурсу атэстатаў і пасведчанняў.

Зараз, калі намеціўся пераход вучылішча на прыём адзінаццацікласнікаў, прафарыентацыйная работа павінна актывізавацца. У гэтым накірунку плануецца супрацоўнічаць са школамі горада і за яго межамі, узнімаць гэтае пытанне і сярод цяперашніх навучэнцаў, на бацькоўскіх сходах. У бліжэйшы час у вучылішчы будуць арганізаваны дні адкрытых дзвярэй, праведзены экскурсіі на базавыя прадпрыемствы. Кіраўніцтва ўстановы наведае воінскія часці, дзе з ліку дэмабілізаваных могуць быць хлопцы, якія жадаюць паступіць у ПТВ.

Карацей кажучы, кантынгент навучэнцаў будзе камплектавацца такім чынам, каб можна было іх накіроўваць на практыку па месцы жыхарства з далейшым там замацаваннем на працу пасля заканчэння ўстановы.

Шмат увагі надаецца ў ПТВ комплексна-метадычнаму забеспячэнню ўрокаў вытворчага навучання. Ствараецца аптымальная сістэма вучэбна-метадычнай дакументацыі і сродкаў навучання, неабходных для якаснага правядзення заняткаў. На поўную загрузку працуе метадычны кабінет вучылішча, дзе прадстаўлены шматлікія метадычныя распрацоўкі педагогаў і майстроў вытворчага навучання.

Якасць — справа рэальная

Пераход да рыначнай эканомікі ставіць перад навучальнай установай новыя патрабаванні да падрыхтоўкі спецыялістаў. Сёння выпускнік павінен быць у першую чаргу прадпрымальным, дзелавым, працалюбівым, прафесійна кампетэнтным, хутка прыстасоўвацца да ўмоў жыцця, мабільна рэагаваць на запатрабаванні рынку працы.

Вызначальнымі фактарамі высокакласнай падрыхтоўкі спецыялістаў, як паказала дыскусійнае абмеркаванне ўзнятай праблемы ўдзельнікамі семінара, павінна быць эфектыўная прафарыентацыйная работа ўстановы, матэрыяльнае стымуляванне супрацоўнікаў ПТВ і павышэнне іх аплаты працы, удасканаленне матэрыяльна-тэхнічнай базы, сацыяльнае партнёрства, павелічэнне бюджэту вучылішча, пашырэнне правоў калектыву супрацоўнікаў і яго дэмакратызацыя, рэальнае самакіраванне навучэнцаў, развіццё дзелавых і асобасных якасцей кіраўнікоў і інжынерна-педагагічных работнікаў, узмацненне кіруючай ролі вышэйстаячых структур і метадычных органаў.

На семінары былі прааналізаваны і праблемы, якія перашкаджаюць выкананню галоўнай задачы прафтэхадукацыі — высакаякаснай падрыхтоўкі спецыялістаў. Былі зроблены высновы.

Хацелася б адзначыць, што гэтае мерапрыемства стала прыкладам высокай культуры і эстэтыкі яго правядзення, глыбокай насычанасці інфармацыяй, шырокага абмену вопытам, што спрыяльна паўплывае на работу ўсіх калектываў гарадскіх ПТВ і актывізуе іх да новых здзяйсненняў на інавацыйным шляху развіцця адукацыі.

Ала КЛЮЙКО.

Праблемы выкладання матэматыкі

Ад чаго залежыць формула поспеху?

За апошні час колькасць гадзін матэматыкі ў базавай школе скарацілася з шасці да чатырох. Добра гэта ці не, меркаваць настаўнікам. А яны, у большасці сваёй, скардзяцца на тое, што праграмы засталіся без змен. Акрамя таго, востра стаіць пытанне аб метадычнай літаратуры, якой, па словах настаўнікаў, катастрафічна не хапае. Педагогі з сумам успамінаюць былыя часіны, калі забеспячэнне вучэбнымі дапаможнікамі не было такой праблемай. А што ж сёння? Як бы ні хвалілі расійскую літаратуру, яна ўсё ж не разлічана на беларускую школу, не адаптавана да нашага навучання. А недахоп дапаможнікаў у першую чаргу адбіваецца на маладых педагогах. Адчувальныя праблемы і з дыдактычным матэрыялам. У школах скардзяцца, што яго нават у продажы знайсці немагчыма. І зноў-такі праз Расію раней набывалі наглядныя дапаможнікі (табліцы, дыяфільмы...). Гэта ўчарашні дзень. А сёння даводзіцца карыстацца старымі запасамі, калі яны, канешне, ёсць, кожны год пісаць заявы ў раённыя аддзелы адукацыі... Але што казаць. Грошы ўсё роўна размяркоўваюцца ў большасці сваёй на рамонт, абсталяванне... І нельга з гэтым не пагадзіцца. Вось і даводзіцца бедным матэматыкам усё больш маляваць на дошцы. Дарэчы, крэйда таксама дрэнная: ламаецца, крышыцца, напісанае не бачна з дошкі.

Канешне, пытанні педагогаў наконт метадычнай літаратуры не могуць застацца нявырашанымі. Таму я і наведалася ў Навукова-метадычны цэнтр вучэбнай кнігі і сродкаў навучання.

Размову вяла з загадчыцай сектара пачатковай школы Ірынай Андрэеўнай Гімпель і метадыстам па матэматыцы лабараторыі агульнай і сярэдняй адукацыі Валянцінай Савельеўнай Пермяковай.

— Што да пачатковай школы,— расказалі яны мне, — то, сапраўды, метадычныя дапаможнікі выходзяць у свет крыху пазней за падручнікі. Але неабходнае педагогам планаванне давалася праз часопіс "Пачатковая школа", змяшчаюцца матэрыялы і ў "Настаўніцкай газеце". У гэтых і іншых спецыялізаваных выданнях рэгулярна друкуецца патрэбная інфармацыя наконт метадычак, дыдактычнага матэрыялу, падручнікаў. Уся літаратура распаўсюджваецца праз Белкнігу і "Глобус". На жаль, многія настаўнікі не паспяваюць яе набываць, але і гэтую праблему мы вырашылі. Цэнтрам была арганізавана падпіска "Кніга — поштай". Вынікі гэтай кампаніі працягваюць здзіўляць — колькасць маючых патрэбу ў метадычных дапаможніках настаўнікаў вельмі малая. Выходзіць, не ўсе педагогі ведаюць аб падпісцы, і гэта з улікам неаднаразовага папярэджання праз сродкі масавай інфармацыі, дзе можна было знайсці таксама тэлефоны, адрасы. Бачна, што не хапае нашым настаўнікам актыўнасці і цікавасці, дый свае ж выданні застаюцца без належнай увагі. Між тым, тыраж такой літаратуры абмежаваны, таму існуе неабходнасць своечасовага інфармавання Цэнтра заяўкай на дапаможнікі.

Нядрэнна складваецца сітуацыя з дапаможнікамі для настаўнікаў сярэдняй школы. Па словах Валянціны Савельеўны Пермяковай, з матэматыкай амаль не існуе праблем. Ва ўсякім выпадку становішча яе больш выгаднае за іншыя прадметы. Выдаюцца камплекты і для базавай школы, і для паглыбленага вывучэння матэматыкі.

Нельга абысці ўвагай і аўтарскія калектывы. Па сённяшні дзень працягваюць працаваць на карысць настаўнікаў аўтары з БДУ, БДПУ імя М.Танка, з Нацыянальнага інстытута адукацыі, асобае месца займаюць калектывы з Магілёўскага дзяржаўнага педагагічнага інстытута.

Цяжкая праца ў работнікаў Навукова-метадычнага цэнтра вучэбнай кнігі і сродкаў навучання. Як і ў школе, зарплата тут маленькая, аўтарскія ганарары не адпавядаюць затрачаным на рукапісы сілам.

Вядома, не з кожнага вучня неабходна рыхтаваць матэматыка. Хоць вучыць гэтай навуцы трэба. І не з мэтай ведання нейкай канкрэтнай тэарэмы ці рашэння задачы. Матэматыка — гэта ў першую чаргу сродак развіцця мыслення. Калі падыходзіць да яе менавіта з такога пункту гледжання, то, напэўна, не мае значэння колькасць адведзеных на яе гадзін. Галоўнае, якую задачу ставіць для сябе і выкладчык, і вучань.

Прадчуваю, колькі настаўнікаў матэматыкі зараз захочуць паспрачацца. І не дзіўна. Бо нават у час маёй размовы з імі многія былі незадаволены малой колькасцю гадзін, выказвалі пажаданні павялічыць яе да шасці. Толькі я застануся шчыра згоднай з тымі выкладчыкамі, хто не ставіць для сябе пытання "колькі?", а нацэльвае на пытанні "чаму?", "як?" і "навошта?".

Матэматыка і замежная мова — вось прадметы, веданне якіх неабходна пры паступленні ў прэстыжныя навучальныя ўстановы краіны. Гэта добра разумеюць вучні старэйшых класаў. Яны ведаюць, на якія прадметы трэба звяртаць больш увагі, і гэтаму спрыяюць створаныя ў школах профільныя класы. Зразумела, базавы ўзровень матэматыкі часта недастатковы для атрымання выдатнай адзнакі на ўступным экзамене. Але ж можна, нарэшце, пайсці ў спецыялізаваную школу з паглыбленым вывучэннем матэматыкі. Дарэчы, выпускнікі такіх школ пераважна і становяцца студэнтамі тэхнічных ВНУ.

Нягледзячы на добры працэнт паступаючых, даводзіцца чуць нараканні і дзяцей, і іх бацькоў, дый саміх настаўнікаў на неабходнасць выкладання і вывучэння ў школах тэм, якія не патрэбны пры паступленні. І гэта з улікам і без таго вялікай нагрузкі і напружанасці на ўроках матэматыкі.

Дадам, што зарплата настаўніка ў звычайнай і спецыялізаванай школе аднолькавая. Розніца толькі ў нагрузцы на педагога. Таму не дзіўна, што многія выкладчыкі, асабліва маладыя, аддаюць перавагу базавай школе.

На жаль, адна праблема паступова правакуе другую. З-за складанасці праграмы па матэматыцы зніжаецца вучнёўскі інтарэс да яе. Асабліва часта гэта назіраецца ў сярэдніх класах. Нешта недавучыў, прагуляў, не зразумеў — і вось ужо цяжка, калі не позна, вяртацца назад. Гэта віна вучня? Канешне, і яго таксама. Але колькі залежыць ад настаўніка!

... Да гэтай пары з болем успамінаюцца мне ўрокі алгебры і геаметрыі. З якой цяжкасцю даваліся мне гэтыя дысцыпліны, а якое жаданне мела я разабрацца ў іх. Нягледзячы ні на што, увага настаўніка распаўсюджвалася толькі на моцных у гэтай навуцы вучняў. Як часта адказвалі яны на прапанову выкладчыка рашыць нешта на дошцы, што, маўляў, не трэба марна губляць час, усё і так зразумела ўсім. Усё? Усім? Такога проста не бывае. І ад прафесіяналізму настаўніка, жадання, любві да прадмета і да вучняў залежыць формула поспеху ў матэматыцы. Хочацца прывесці словы звычайнага, але сапраўднага, на мой погляд, педагога Валянціна Хаімавіча Сярэбранага (сярэдняя школа №117 Мінска): "Выкладанне — гэта не толькі веданне свайго прадмета, але і агромністы патэнцыял любові". Любові да кожнага вучня без выключэння. Згадзіцеся, вось гэта сапраўды рэдкі дар, а прадмет не мае значэння.

На што ідуць нашы настаўнікі (акрамя любові) дзеля заахвочвання сваіх вучняў? Звычайна гэта змяненне формы правядзення ўрока. Праз гульні, займальныя і нетрадыцыйныя заняткі, згаджуся, можна запаліць агеньчык ва ўпартых дзіцячых вачах. Зразумела, гэта да месца, хутчэй, зноў-такі ў пачатковай і сярэдняй школе. У дзесятых — адзінаццатых класах заядлыя слабакі ў матэматыцы, як правіла, сядзяць на "камчатцы" і займаюцца, напрыклад, чытаннем мастацкай літаратуры, рыхтуючыся да паступлення на філфак. Што ж, Аляксандр Пушкін таксама не цікавіўся тэарэмамі, а, седзячы за апошняй партай, пісаў свае вершы.

На жаль, не становяцца нашы гуманітарыі сучаснымі Пушкінымі. Часта дрэнна вучацца на абраных "філжурфаках". Адным словам, ад праблем з маўленнем і мысленнем не застрахаваны ніхто.

Індывідуальны падыход да моцных, сярэдніх і слабых вучняў, між тым, практыкуецца. Па-першае, гэта варыянты кантрольных работ для дзяцей з адпаведным узроўнем ведаў. Па-другое, пры тлумачэнні новага матэрыялу (хочацца спадзявацца) улічваюцца здольнасці хлопчыкаў і дзяўчынак. Акрамя таго, некаторыя настаўнікі стымулююць сваіх вучняў сістэмай рэйтынгавай ацэнкі. Напрыклад, пяцёрка можа адпавядаць васьмідзесяці ці ста пяцідзесяці балам. Здаецца, пяцёрка, але розніца істотная.

Некалькі слоў хочацца сказаць і аб падручніках матэматыкі. На шчасце, у настаўніка ёсць з чаго выбраць. Практычнае прымяненне для школ з паглыбленым вывучэннем матэматыкі маюць падручнікі пад рэдакцыяй К.А.Ананчанкі, М.Т.Вараб'ёва, Г.М.Пятроўскага. Выклікалі павагу ў настаўнікаў як аўтары Г.М.Солтан, П.Я.Віленкін, М.В.Гваздовіч. А вось у адрас кніжкі пад рэдакцыяй А.В.Пагарэлава часта гучаць нараканні. І, тым не менш, з падручнікамі сітуацыя склалася больш-менш нармальная. Кожны выкладчык можа скарыстаць вучэбны матэрыял хоць з усіх падручнікаў адразу, камбінуючы заданні.

Напрыканцы хочацца зноў звярнуцца да слоў настаўніка В.Х.Сярэбранага: "Хто ведае матэматыку — здольны на ўсё". Пад матэматычным іксом можна ўявіць любую жыццёвую сітуацыю, падставіць любы прадмет, з'яву... Не важна што, каб пасля канкрэтна, па-матэматычнаму строга рашыць задачу і атрымаць адказ ці настаўленне да дзеяння. А значыць, без матэматыкі ніводны разважны чалавек проста не зможа абысціся. І гэта не словы, гэта — практыка.

Вольга ДУБОВІК.

Республиканский очно-заочный конкурс по математике и информатике 2000 — 2001

Министерство образования Республики Беларусь, Белорусский государственный университет, Республиканская заочная физико-математическая и химическая школа, Ивьевская средняя школа с углубленным изучением математики продолжают Республиканский очно-заочный конкурс по математике и информатике среди учащихся сельской местности, городов районного и областного подчинения. Ниже даны ответы на задания второго этапа конкурса и задания третьего этапа, каждое из которых оценивается в 6 баллов.

Участники конкурса (только индивидуальные) свои решения с полными разъяснениями и ответами должны аккуратно записать в тетради или на листах бумаги (обязательно скрепить или склеить). Здесь же следует разборчиво написать свою фамилию, имя, отчество и класс, в котором учится автор решения, фамилию, имя, отчество учителя и название школы, а также полный домашний адрес. Решение отправить по адресу: РЗФМХШ, ул.Дорошевича, 3, г.Минск, 220013 (с пометкой "Заочный конкурс, третий этап").

Срок выполнения заданий — не позднее 5 марта 2001 г. Примерно через три (четыре) недели в одном из номеров газеты вы сможете сверить свои ответы и получить задания четвертого этапа.

Следите за газетой! Желаем успехов!

Оргкомитет конкурса

Ответы на задачи второго этапа: 660. По 75 изделий каждого вида. Стоимость продукции будет 225; **661.** Доля голубоглазых среди блондинов больше; **662.** Верно; **663.** Треугольники подобны; **664.** $f(x) = (x^2 - 1)/6$, $g(x) = (-2x^2 - 3x - 1)/3$; **665.** а) можно; б) нельзя; **666.** 4; **667.** 6; **668.** Всего существует 6 различных расположений точек; **669.** Да; 670. Каждый съел по одному яйцу; **671.** Необходимо выходить движением карандаша за рамки точечного квадрата; **672.** 2; **673.** (22, 14, 12) — (8, 28, 12) — (8, 16, 24) — (16, 16, 16); **674.** Нет; **675.** Основы теории графов как математической теории заложил Л.Эйлер еще в 1736 г., однако термин "граф" впервые в 1936 г. ввел венгерский математик Денеш Кениг; **676.** Функция $y = \sqrt{2x} + 1$, другой вариант: $y = e^x$; 677. 220 и 284.

Задачи третьего этапа конкурса

Старшая группа (9 — 11 классы)

678. Дано 10 натуральных чисел. Всегда ли можно выбрать одно или несколько из них так, чтобы сумма выбранных чисел делилась на 10 нацело?

679. За один ход на шахматной доске разрешается перекрасить в противоположный цвет все поля одной горизонтали или вертикали. Можно ли через несколько ходов получить следующие доски: 1) с одной черной клеткой; 2) со всеми белыми клетками?

680. Найдите функцию $f(x)$, удовлетворяющую уравнению

$$f(x) + 2f\left(\frac{1}{x}\right) = x$$

681. Дан треугольник ABC. В плоскости этого треугольника найдите все такие точки P, что площади треугольников ABP, BCP и ACP равны.

682. Можно ли разрезать куб на три равные пирамиды?

Средняя группа (6 — 8 классы)

683. В дошкольном учреждении провели опрос. На вопрос "Что вы предпочитаете, кашу или компот?" большая часть опрашиваемых ответила "Кашу", меньшая — "Компот", один респондент — "Затрудняюсь ответить". Далее выяснили, что среди любителей компота 30% предпочитают абрикосовый, а 70% — персиковый. У любителей каши уточнили, какую именно кашу они предпочитают. Оказалось, что 56,25% выбрали манную, а 37,5% — рисовую, и лишь один ответил: "Затрудняюсь ответить". Сколько детей было опрошено?

684. Знайка, Незнайка и Торопыжка собирали яблоки в общественном саду. После работы оказалось, что число яблок, собранных Знайкой, в два раза меньше числа яблок, собранных Незнайкой и Торопыжкой вместе, а число яблок, собранных Незнайкой, в три раза меньше числа яблок, собранных Знайкой и Торопыжкой. Кто из них собрал больше всех яблок, а кто — меньше всех?

685. Докажите, что число $2222^{5555} + 5555^{2222}$ составное.

686. Имеется три отрезка: длинной 5 см, 8 см и 9 см. Разрешается разделить любой из них на два отрезка (не обязательно равных), а любой из двух оставшихся — на три отрезка (тоже не обязательно равных). Можно ли это сделать так, чтобы из шести имеющихся отрезков удалось сложить два равных треугольника? Если да, то сколько способов такого деления существует?

687. Можно ли разложить на плоскости 2000 одинаковых по величине монет так, чтобы каждая из них касалась ровно трех других? Если можно, то как? Если нет, то почему? (Накладывать монеты друг на друга нельзя).

Младшая группа (2 — 5 классы)

688. В коробке находятся 30 красных и белых шаров. Определить, сколько белых и сколько красных шаров в каробке, если среди любых 12 шаров есть хотя бы 1 белый, а среди любых 20 шаров — хотя бы 1 красный.

689. Сергей с сыном и Андрей с сыном были на рыбалке. Сергей поймал столько же рыбы, сколько и его сын, а Андрей — втрое больше, чым его сын. Всеми ими было поймано 35 рыб. Сколько рыб поймал каждый из рыболовов? Сколько решений имеет задача?

690. Можно ли разложить 30 гирек массой от 1г, 2г, 3г, ... , 30г на 5 равных по весу кучек?

691. Алладин путешествовал из Багдада в Бухару. Он подошел к развилке: одна дорога вела в Бухару, а другая — в пустыню. По какой из дорог ему идти, знали лишь жители двух соседних селений. При этом жители одного селения гордятся тем, что всегда говорят только правду, а жители другого селения гордятся тем, что всегда лгут, причем и те и другие славятся своей неразговорчивостью и на все вопросы отвечают лишь "да" и "нет". И все-таки Алладин сумел узнать, какая из двух дорог ведет в Бухару. Для этого ему понадобилось задать только один вопрос первому встречному местному жителю. Что это был за вопрос?

692. Ивана Алексанровича Хлестакова пригласили управлять департаментом. В первый день ему прислали 1 курьера, а в каждый последующий — в два раза больше, чем в предыдущий. Иван Александрович согласился тогда, когда к нему прибыло сразу не менее 300 курьеров. На какой день Хлестаков согласился управлять департаментом?

Дополнительные вопросы

693. Кто и когда впервые доказал следующее утверждение: любая задача на построение, разрешимая с помощью циркуля и линейки, может быть разрешима с помощью линейки, если только в плоскости чертежа задана окружность и ее центр?

694. Британский книгоиздатель Фейбер пообещал миллион долларов США в награду тому, кто сможет решить "проблему Гольдбаха". Эту проблему Христиан Гольдбах еще в 1742 году сформулировал в письме великому швейцарскому математику Леонарду Эйлеру. Правда, Эйлер ее решить так и не смог. Не удалось этого сделать ни одному человеку и до сих пор. Свое заявление Фейбер сделал на презентации новой книги греческого писателя Апостолоса Доксиадиса, попытки которого решить указанную проблему также оказались тщетны. В чем же суть проблемы Гольдбаха и кто такой Гольдбах?

695. Известно много случаев, когда основой той или иной науки закладывали любители, выросшие в профессионалы: в теплотехнике — врач Р.Мейер, пивовар Д.Джоуль, врач Г.Гельмгольц; в математике — юристы П.Ферма и Г.Лейбниц, биолог Л.Эйлер, врач Ж.Д.'Аламбер, цирюльник С.Пуассон, военный Р.Декарт; в астрономии — юрист Э.Хаббл (теория разбегания галактик); в физике — лингвист Ч.Таунс (один из авторов лазера); в кибернетике — врач Р.Эшби и т.д. А кто из ученых был папой Римским?

Мэлс ІСХАКАЎ:

“Кіраваць заўсёды складана”

Сёння спаўняецца 60 гадоў заслужанаму трэнеру Беларусі Мэлсу Ісхакаву. Больш за 20 з іх непасрэдна звязаны з установаю, якая цяпер называецца Рэспубліканскі цэнтр алімпійскай падрыхтоўкі па гандболе. Тут у 1976 — 1982 гадах ён працаваў намеснікам дырэктара, з 1986 года ўзначальвае працоўны калектыў.

— Мэлс Харысавіч, мабыць, гэта наканавана, такі педагагічна-спартыўны лёс, што Вас двойчы накіроўвалі ў адну і тую ж установу. Значыць, Вы знайшлі сябе і адшукалі — Вас. Як кажуць у народзе, цяпер Вы — чалавек на сваім месцы. Як даводзіцца працаваць?

— Рэспубліканская спецыялізаваная дзіцяча-юнацкая школа алімпійскага рэзерву (РСДЗЮШАР) — так да 1999 года называўся цэнтр алімпійскай падрыхтоўкі па гандболе — удзельнічала ў арганізацыі і правядзенні ўсіх спартыўных мерапрыемстваў сярод школьнікаў, што наладжваліся на рэспубліканскім узроўні, і ў падрыхтоўцы выступленняў беларускіх дзіцячых і юнацкіх каманд на ўсесаюзных спаборніцтвах. Я як намеснік дырэктара па арганізацыйна-спартыўнай рабоце заўсёды быў у руху. Усё ж ні многа ні мала, а наладзіць спаборніцтвы па 24 летніх відах спорту і 6 зімовых неабходна было.

— І спраўляліся паспяхова?

— Калі прадумана рэалізуецца арганізацыйны працэс, і найперш узаемадзеянне спланавана і канкрэтна размеркаваць дзейнасць — асабістую і калектыўную.

— Не цяжка кіраваць Вам?..

— Кіраваць заўсёды складана. Значна лягчэй навесці парадак у пакоі, класе, зале, чым упарадкаваць дзейнасць калектыву. Людзі — не рэчы, у кожнага свой характар, сваё разуменне рэчаіснасці, свой лёс...

— Які ж Ваш сакрэт кіравання?

— Універсальны. Ён прыдатны на ўсе выпадкі жыцця, пры розных умовах дапамагае, але карыстацца ім трэба ўмела. Гэта — індывідуальны падыход да супрацоўніка. Кожны з іх — адметнасць. Добрая ці не зусім, але індывідуальная. Значыць, і словы, і тон, у якім вядзеш размову, таксама павінны быць індывідуальнымі. Цяпер, як дырэктар, добра ўсведамлю гэта. Кіраўніку ніколі не варта спяшацца выказваць суровыя папрокі, нават калі яны і справядлівыя. Заўсёды трэба падумаць пра выніковыя размовы. Вось тады і знаходзяцца тыя словы, тая манера выказвання, якія патрэбны для канкрэтнай сітуацыі. І чалавек потым прызадумаецца, зразумее, што ён зрабіў ці не зрабіў своечасова, і не пакрыўдзіцца, а будзе старацца працаваць лепей... Зусім простыя ісціны, а ў працы, у паўсядзённай мітусні яны часта забываюцца. Калі кіраўнік уявіць сябе на месцы падначаленага, тады ён хутчэй зразумее недапрацоўкі, зробленыя промахі — і словы патрэбныя адразу знойдуцца, і падказка будзе больш канкрэтнай.

— Апрача ўмення ўпарадкавання дзейнасці, кіраўнік мусіць валодаць здольнасцямі пераўвасаблення, творчага ўяўлення?

— Так. Любы кіраўнік павінен адчуваць калектыў, ведаць яго і бачыць перспектыву развіцця і дзейнасці, і розных стасункаў. Ён стаіць вышэй, яму відаць далей, таму больш за іншых шукае ён шляхі, што вядуць да мэты.

— І калектыў павінен быць зладжаным. Інакш будзе толькі таптанне на месцы, і ўсе намаганні змарнуюцца...

— А без патрабавальнасці нічога не атрымаецца. Усё праведзенае, зробленае — якасна ці з недапрацоўкамі — у любым выпадку трэба абавязкова прааналізаваць, абмеркаваць сумесна. Інакш памылкі паўторацца, а поспех не замацуецца.

— Мэлс Харысавіч, у каго Вы вучыліся майстэрству кіраваць?

— Ва ўсіх, з кім даводзіцца супрацоўнічаць. Шмат чаго пераняў у свайго выкладчыка Леаніда Дзмітрыевіча Кіма. На заняткі па спартыўнай гімнастыцы, якія ён вёў у Беларускім інстытуце фізкультуры, прыходзілі ўсе студэнты. Леанід Дзмітрыевіч справядліва ставіўся да іх і вельмі патрабавальна. За гэта яго любілі. У 1976 — 1981 гадах Леанід Кім з’яўляўся дырэктарам РСДЗЮШАР, і з ім лёгка было працаваць, ён заўсёды клапаціўся, дапамагаў.

— Якія рысы дзейнасці кіраўніка Вам імпануюць? Якімі якасцямі характару ён павінен валодаць?

— Заставацца шчырым... і калі аналізуеш поспехі ці недахопы іншых, і калі прызнаеш свае памылкі. Я не баюся сказаць публічна пра свой недагляд, промах. Нішто не ўплывае так станоўча на стан калектыву, як аб’ектыўныя і справядлівыя адносіны ў ім.

Быць заўсёды патрабавальным да падтрымання дысцыпліны, парадку. Тут размаўляю з усімі на адной мове, бо дысцыпліна працы, павагі да працы — асноўныя складнікі поспеху.

Улічваць меркаванні ўсіх супрацоўнікаў. Любая дзейнасць не ўяўляецца без калектыву, а спорт тым болей. Нават у такіх яго відах, як лыжы ці канькі, за кожным удзельнікам стаяць трэнер, доктар і яшчэ многія людзі. А гандбол — калектыўная гульня. Таму абавязкова ўзгадняю сваю дзейнасць з усімі трэнерамі, і найперш з вядучымі — Мікалаем Жуком, Уладзімірам Азавым (яны трэніруюць каманды юнакоў), Тамарай Басей (займаецца з дзяўчатамі). Не застаюцца па-за ўвагай прапановы, пажаданні і больш маладых трэнераў.

— Вам выпала ўзначаліць школу (цяпер — цэнтр) у нялёгкі час. Як працуеце ў такіх умовах?

— Такая доля не ў аднаго мяне. Проста гэта час выпрабаванняў, час праверкі на чалавечнасць... Мы не страцілі свае пазіцыі, збераглі спецыяльныя класы. Нягледзячы на фінансавыя праблемы, у мінскай сярэдняй школе № 114 займаюцца перспектыўныя юнакі і дзяўчаты ў 8 — 11 класах. Выязджаем на спаборніцтвы, турніры за межы краіны (шукаем толькі транспарт, а выдаткі — мы дамаўляемся — бяруць арганізатары мерапрыемстваў). Такія паездкі прыцягваюць увагу малодшых школьнікаў, стымулююць іх заняткі спортам... Стварылі спартыўны клуб “Аркатрон”.

Ды не адкінулі і старыя традыцыі: своечасовае віншаванне пераможцаў спаборніцтваў, юбіляраў, наладжванне унутрыкалектыўных святаў (тут і канцэрты з песнямі, жартоўнымі вершамі, падрыхтаванымі сваімі сіламі), складанне прымальнага календара спартыўна-масавых мерапрыемстваў. Усё гэта робіць калектыў добразычлівым і стабільным. У апошняе дзесяцігоддзе ў нас не назіраецца цякучасці кадраў.

— З якімі вынікамі сустрэлі трэцяе тысячагоддзе?

— Самы галоўны — другое месца на чэмпіянаце Еўропы сярод юніёраў, што адбыўся ў мінулым 2000 годзе ў Грэцыі. Гэта першае вялікае дасягненне ў гандболе за мінулае дзесяцігоддзе. На турніры ў Магдэбургу (Германія) юнакі (1981 — 1987 года нараджэння) занялі першае месца. Удзельнічаем у прэстыжных еўрапейскіх спаборніцтвах. Прыемна адзначыць, што 60 чалавек (амаль 50 працэнтаў), якія ўваходзяць у спісачны склад зборнай Беларусі — выхаванцы нашай школы.

— Мэлс Харысавіч, свой юбілей Вы адзначаеце на пачатку новага стагоддзя. Якія пачуцці перапаўняюць Вас? Чаго чакаеце ад новага часу?

— Вельмі жадаю, каб слава, якая суправаджала беларускіх гандбалістаў у 80-я гады, вярнулася. Прадпасылкі для гэтага ўжо ёсць. І, вядома, каб на Алімпійскіх Гульнях 2004 года беларуская каманда была прадстаўлена дастойна.

— Ваш лёс падобны на лёсы мільёнаў савецкіх людзей. Нарадзіліся ў Уфе, а выявілі сябе на Беларусі.

— Уфа — мая радзіма. Там гадаваўся, вучыўся, пачаў займацца спортам і ўдзельнічаць у спаборніцтвах. Там жывуць мае старэйшыя браты — Рэўнер і Жонэз.

— Часта наведваеце горад юнацтва?

— Калі жылі бацькі, кожны год прыязджаў да іх. У 1992 годзе бацька Харыс Гаянавіч і маці Багія Хатмулаўна памерлі, і паездкі сталі больш рэдкімі... Беларусь — таксама мая радзіма. Тут я закончыў БДІФК, стаў майстрам спорту, ажаніўся і разам з жонкай, беларускай Ліліяй Рыгораўнай (дарэчы, па спецыяльнасці філолаг і псіхолаг), выхавалі двух сыноў — Алега і Рыната.

— Ваша імя прыцягвае ўвагу. Многія думаюць, што яно татарскае. Але яно складзена з першых літар прозвішчаў кіраўнікоў камуністычнага руху — Маркс, Энгельс, Ленін, Сталін. Магчыма, некаторыя якасці з іх характараў Вы знаходзіце ў сабе?

— Такое імя даў бацька. Ён усё жыццё заставаўся камуністам-рамантыкам, і лепшыя рысы характару — бацькавы. Ён заўсёды выхоўваў у дзяцей павагу да людзей. Не лёгка даваліся яму ў жыцці, але ён збярог у душы светласць, справядлівасць, спагаду. Усё лепшае, дадзенае бацькамі, імкнуся прадоўжыць, перадаць сынам, калегам, выхаванцам.

— Поспехаў Вам у гэтай справе! Энергіі і здароўя!

Гутарыў Міхась ШАВЫРКІН.

Надзвычай насычаным на падзеі было літаратурнае жыццё ў нашай краіне на пачатку гэтага года.

Мяркуйце самі: толькі што адсвяткавалі 80-гадовы юбілей народнага пісьменніка Беларусі Івана Шамякіна. А зараз праходзяць літаратурныя вечарыны і іншыя мерапрыемствы ў гонар 80-годдзя з дня нараджэння класіка беларускай літаратуры, пісьменніка Івана Мележа.

У сувязі з гэтым у сталіцы нашай рэспублікі было многа гасцей. Нядаўна ў Мінску пабывалі знакаміты расійскі пісьменнік Герой Сацыялістычнай Працы, лаўрэат Ленінскай і Дзяржаўных прэмій СССР акадэмік Міхаіл Аляксееў і сакратар Саюза пісьменнікаў Расіі Ігар Ляпін.

Казімір ЮРОЙЦЬ.

НА ЗДЫМКУ (злева направа): старшыня рэвізійнай камісіі Саюза беларускіх пісьменнікаў Вячаслаў Стома, Міхаіл Аляксееў, першы намеснік старшыні Дзяржкамдруку Рэспублікі Беларусь Уладзімір Глушакоў і Ігар Ляпін.

Фота Валерыя СІБРЫКАВА.

Рыгор ІГНАЦЕНКА

Люты

Абразок

Вельмі круты і неўраўнаважаны характар у лютага. Як раззлуецца часам, разгуляецца — свету белага не бачна. Снежная крутаверць стаіць ад зямлі да неба. Круціць, верціць, сячэ, беліць пабудовы і агароджы, прыбірае ў белыя строі дрэвы і кусты. Скрозь папераматыя дарогі і сцежкі, па самыя краі пазавальвае снегам равы і канавы, папрыгладжвае, папрытрамбоўвае ўсялякія няроўнасці на зямлі, уздоўж платоў і густых зараснікаў нагорне, панасыпае высокія сумёты снегу.

Стогне, дзіка раве пад напорам пругкага ветру зімовы лес. Усялякі звер, птушка ў ім хаваюцца хто толькі куды можа і гуку не падаюць.

Вельмі няўтульна такою парою апынуцца чалавеку пад яго белымі шатамі. Усё наўкол цябе хадуном ходзіць — хістаецца, мітусіцца, рыпіць, гудзе, свішча, стогне, вые.

Доўга лютуе непагадзь. Нарэшце ўгамоніцца, сціхне. Выблісне сонца. Ярка заззяе ў блакіце неба, і раптам зацурчыць, забулькае ад прыпёку са страхі і першы капеж. І вось як цуд, як нечаканая радасць з’явіцца сініца. Выпырхне, непаседа, аднекуль, быццам з цёплай пазухі ў лютага, і сядзе на вішаньку ў садку. Узнімаючыся па галінках угору, страсаючы з іх лёгкі белы пух, жаўтагрудая раптам сыпане песняй. Ды так звонка, натхнёна, быццам ніякіх зімовых нягод і цяжкасцей і не было зусім.

Услед за ёю павылазяць з розных шчылін-схованак мурзатыя вераб’і і таксама пачнуць шумна ціўкаць. Сарока гарэзліва страсяне на плоце доўгім хвастом і гучна застракоча. Закаркае варона. Павыходзяць на падворкі куры, а з хат павысыпае дзятва.

Звычайна такая аддушына ў зімы бывае кароткатэрміновай. А надараецца, што і зацягнецца на дзень-другі. І тады ўсё жывое ёй радуецца і цешыцца бясконца.

І ўсё ж гэта толькі кароткая перадышка зімы. Глядзіш, зноў возьмуцца маразы, пасыплецца снег. Услед разгуляецца вецер, закурацца сумёты і дарогі, загойсаюць па палях і сенажацях белыя валы пазёмкі. З дрэў і стрэх у паветра ўзнімецца дробны снежны пыл. Усё гэта закруціцца ў дзікай віхуры і паляціць удалячынь, засланяючы сабою далягляд.

Паглядзіш на гэту снежную сумяціцу, і раптам здасца, быццам завейніцы-зіме і канца-краю яшчэ не відно.

Валянцінкі для каханых

14 лютага ў Амерыцы і Еўропе адзначаецца свята закаханых — Дзень святога Валянціна. Гэта адно з самых рамантычных святаў.

Святы Валянцін заўсёды лічыўся заступнікам закаханых. Таму ў гэты дзень людзі абменьваюцца прызнаннямі ў каханні. Існуе нямала легенд. Так, па адной версіі, святы Валянцін, чакаючы пакарання за сваю веру ў адной з рымскіх турмаў, паслаў пісьмо сляпой дачцэ наглядчыка ў знак свайго сяброўства. Па другой версіі, святы Валянцін вылечыў ад слепаты дачку турэмнага наглядчыка, але, нягледзячы на гэта, быў пакараны смерцю.

Мяркуюць таксама, што дзень ушанавання святога Валянціна супадае са старажытнарымскай традыцыяй варажбы ў час навагодніх святкаванняў, па рымскім календары новы год наступаў менавіта ў сярэдзіне лютага.

14 лютага закаханыя пасылаюць адзін аднаму віншавальныя паштоўкі — валянцінкі, якія не падпісваюць. Той, хто атрымлівае іх, павінен сам дагадацца, ад каго яны.

Падрыхтавала Аліна ЯНКОЎСКАЯ.

Цікаўным

Самы старажытны гадзіннік быў устаноўлены ў 1386 годзе на кафедральным саборы ў англійскім горадзе Солсберы.

* * *

Самы першы музычны інструмент — гэта флейта, якая дайшла да нашых дзён.

* * *

Самая першая Хеневійская бібліятэка была створана 26 стагоддзяў назад па загаду асірыйскага цара Агішурбаніпала. Яна збіралася на працягу многіх год і складалася з дзесяткаў тысяч кніг па ўсіх вядомых у той час галінах ведаў. Напісаны яны былі клінапісам на плітах з гліны. Гэтая першая ў гісторыі чалавецтва бібліятэка была каталагізавана, пераплёты замянілі драўляныя скрынкі.

* * *

Самая старажытная кніга па мовазнаўстве напісана індыйскім вучоным Паніні ў IV ст. да н.э. Гэта вядомая “Граматыка” з яе амаль 4 тысячамі правілаў. Яна і ў XXI стагоддзі служыць для вывучэння санскрыта — мовы старажытнай Індыі.

* * *

Самы першы футбольны мяч знойдзены на востраве Самафракія ў Эгейскім моры. Адносіцца ён да III ст. да н.э.

* * *

Самая першая фатаграфія была зроблена французам Жазефам Ньепсам у 1826 г. У Расіі фотапартрэт упершыню зняты ў 1840 г.

Кастусь КАРНЯЛЮК.

Гаспадыні

СТРАВЫ З ЦЫБУЛІ

Цыбуля вельмі карысная і пажыўная. Яна ўтрымлівае вугляводы, вялікую колькасць вітаміну С і карацін, вітаміны групы В, мінеральныя рэчывы, галоўным чынам калій.

У сырым выглядзе цыбуля добра дапаўняе гатовыя стравы, асабліва зімой.

Непрыемнага паху з рота пасля ўжывання цыбулі можна пазбегнуць, калі выпіць глыток малака.

Цыбульная салата

400 грамаў цыбулі, 2 сталовыя лыжкі воцату, 2 сталовыя лыжкі алею.

Парэзаць цыбулю кружочкамі, заліць кіпенем, няхай крыху пастаіць. Потым ваду зліць, цыбулю паставіць на агонь, уліць 2 сталовыя лыжкі воцату і некалькі хвілін паварыць, але наглядаць, каб яна не размякчылася, заставалася хрусткай. Затым дабавіць соль, алей і яшчэ крыху паварыць.

Падаецца халоднай да мяса, рыбы.

Цыбуля тушаная

10 — 12 цыбулін, 1,5 сталовай лыжкі топленага масла, 2-3 сталовыя лыжкі смятаны, соль.

Ачышчаную цыбулю парэзаць і крыху абсмажыць, дабавіць смятану і тушыць у закрытым посудзе.

Падаецца да мяса.

Цыбуля смажаная

10 цыбулін, 0,5 сталовай лыжкі мукі, алей, соль.

Цыбулю нарэзаць скрылікамі, пасыпаць мукой, смажыць у вялікай колькасці алею, пакуль падрумяніцца. Выбраць цыбулю шумоўкай.

Гарачай падаецца да мяса, халоднай — да рыбы ці печані.

Цыбуля фаршыраваная

12 цыбулін, 1 сталовая лыжка масла, 0,5 стакана сухароў, 2 сталовыя лыжкі смятаны, 200 грамаў варанага мяса, перац, соль, зяленіва, кроп, крыху малака, булёну.

Цыбулю ачысціць, зрэзаць вярхушку і асцярожна выбраць сярэдзіну, сярэдзінкі абсмажыць у масле, пакуль не стануць мяккімі, дабавіць сечанае мяса, змочаныя малаком сухары, смятану (не абавязкова), перац, соль, усё перамяшаць, запоўніць фаршам цыбуліны. У фарш можна дабавіць смажаную сечаную пячонку. На кожную напоўненую фаршам цыбуліну пакласці па кавалачку сметанковага масла. Пакласці цыбуліны ў неглыбокі посуд, змазаны маслам. Запякаць у духоўцы, пакуль не падрумяняцца. Затым дабавіць крыху булёну, смятаны і яшчэ крыху патушыць, але наглядаць, каб цыбуліны не развалiліся.

Такім жа чынам можна фаршыраваць цыбулю грыбамі, рысам.

Яйкі, фаршыраваныя цыбуляй

Звараныя ўкрутую яйкі разрэзаць папалам. Выбраць жаўткі. Цыбулю дробна парэзаць, пасмажыць на сметанковым масле да мяккасці. Крыху астудзіць і перамяшаць з жаўткамі. Дабавіць соль і перац на смак. Нафаршыраваць гэтай начынкай яйкі, паліць маянэзам.

Тосты з цыбуляй

200 грамаў рэпчатай цыбулі, 50 грамаў маргарыну ці сметанковага масла, 2 сталовыя лыжкі вады, 1 яйка, 2-3 сталовыя лыжкі смятаны, 1 чайная лыжка пшанічнай мукі, соль, перац на смак.

Рэпчатую цыбулю дробна парэзаць, абсмажыць у тлушчы, пакуль не стане празрыстай, уліць 2 сталовыя лыжкі вады і тушыць 5 хвілін. Зняць з агню, дабавіць пшанічную муку, смятану, соль, перац, узбітае яйка, перамяшаць і яшчэ падагрэць, пакуль яйка не загусцее.

Лустачкі жытняга хлеба без скарынкі намазаць тонкім слоем маргарыну ці сметанковага масла, пакласці на скавараду намазаным бокам уніз, пакрыць цыбульнай масай. Пячы да светла-карычневай афарбоўкі. Можна пасыпаць цёртым сырам.

Падрыхтавала Аліна ЯНКОЎСКАЯ.

Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь выказвае глыбокае спачуванне галоўнаму інспектару Галоўнага ўпраўлення агульнай сярэдняй адукацыі Ганушчанка Надзеі Мікалаеўне з прычыны напаткаўшага яе вялікага гора — смерці БАЦЬКІ.

Перыёдыка

“Адукацыя і выхаванне”

Новы 2001 год часопіс “Адукацыя і выхаванне” сустрэў у іншым абліччы: змяніўся колер вокладкі, больш разнастайным стала афармленне, прыбавілася ілюстрацый. Карацей кажучы, рэдакцыя надала больш увагі тым “дробязям”, якія ў першую чаргу прываблiваюць чытачоў.

Але галоўнае, вядома ж, — змест. Першы ў гэтым годзе нумар “АіВ” мы пастараліся напоўніць асабліва грунтоўнымі і карыснымі для педагогаў матэрыяламі. Адкрывае часопіс новая рубрыка “Трыбуна кіраўніка”, дзе мяркуецца змяшчаць выступленні кіраўнікоў розных узроўняў сферы адукацыі, тых, хто мае цікавыя напрацоўкі і думкі адносна працэсаў, якія адбываюцца ў адукацыйнай сістэме краіны. Артыкул вядучага рубрыкі першага намесніка міністра адукацыі Рэспублікі Беларусь Б.В.Іванова “Прыярытэтнасць адукацыі павінна забяспечвацца канкрэтнымі справамі...” — падстава для роздуму ўсіх педагогаў над далейшымі напрамкамі сваёй дзейнасці.

Многія чытачы “АіВ” жывуць і працуюць у вёсцы. Ім прапануецца пазнаёміцца з прафесійнымі знаходкамі калег са Смаргонскага раёна. Рознабаковай дзейнасці навучальных устаноў ва ўмовах рэформы адукацыі прысвечаны блок з адзінаццаці матэрыялаў. Пра што яны, відаць ужо з загалоўкаў: “Адукацыйная палісфера: сацыялізацыя, сучасныя тэхналогіі, выхаванне, здароўе”, “Праблемы сельскай школы: шляхі вырашэння”, “Тут працуе школа-сад”, “Валеалогія — крок да здароўя”, “Краязнаўства як сродак выхавання” і інш.

“Асаблівасцю сучаснай адукацыі становіцца добра выяўленая гуманітарная накіраванасць”, — сцвярджае кандыдат філасофскіх навук Д.В.Ермаловіч. Свой погляд на гуманітарныя праблемы адукацыі ён выкладае ў артыкуле, які змешчаны пад рубрыкай “Філасофія, метадалогія”.

Выкладчык кафедры педагогікі Гомельскага дзяржаўнага універсітэта імя Ф.Скарыны І.Т.Зайцава разважае над такім актуальным пытаннем, як роля роднай мовы ў нацыянальна-духоўным развіцці народа. Справа ў тым, што аднaчасовае выкарыстанне ў нашай краіне дзвюх роднасных моў — беларускай і рускай — у якасці дзяржаўных і пашырэнне апошняй у паўсядзённых зносінах дае падставу для выказванняў аб неабавязковасці вывучэння беларускай мовы ў школе. Аўтар артыкула прыходзіць да высновы, што родная мова, не процiпастаўляючыся рускай, павінна заставацца галоўным фактарам выхавання падрастаючага пакалення. Гэты матэрыял чытачы знойдуць у рубрыцы “Адукацыя. Культура. Адраджэнне”.

Са зменай пакаленняў не знікаюць праблемы сямейнага выхавання. Як дапамагчы бацькам у выхаванні іх дзіцяці і разам з тым пазбегнуць негатыўнага ўздзеяння, не ўмешвацца ў сям’ю? Як дасягнуць адносін супрацоўніцтва з бацькамі? Даследаванні ў гэтым напрамку праводзяць і нашы, і замежныя вучоныя. Вынікі найбольш грунтоўных з іх адлюстраваны ў артыкуле кандыдата педагагічных навук А.Б.Давідовіч.

Артыкул А.Л.Касцючэнка “Навучанне старшакласнікаў бяспецы жыццядзейнасці”, які таксама заснаваны на навуковых даследаваннях, раім прачытаць не толькі педагогам, але і бацькам. Усе мы заўважалі, што “старшакласнікам вельмі важна адчуваць жыццё, як напружанне, як парыў. Практычна кожны з іх падвяргае сябе фізічнай рызыцы ў той ці іншай ступені”. Але чаму яны рызыкуюць сваім жыццём? Аўтар падкрэслівае, што “гэта тая цана, якую малады чалавек плаціць за развіццё, пабудову свайго ”Я”. Вось чаму неабходна вучыць падлеткаў бяспецы жыццядзейнасці. Дарэчы, гэта праблема рашэннем Сусветнай канферэнцыі па сацыяльным развіцці (1995 г.) унесена ў спіс прыярытэтных у XXI стагоддзі.

Мэта рубрыкі “Пошук, даследаванне, эксперымент” — як мага паўней знаёміць чытачоў з тым новым, што ўзнікае ў педагагічнай тэорыі і практыцы. У гэтым нумары часопіса з артыкулам “Метадалагічныя аспекты развіццёвага навучання” выступае кандыдат фізіка-матэматычных навук, прафесар Брэсцкага дзяржаўнага тэхнічнага універсітэта В.І.Гладкоўскі.

Многія нашы чытачы праяўляюць цікавасць да пытанняў, звязаных з паступленнем у аспірантуру і дактарантуру, абаронай кандыдацкіх і доктарскіх дысертацый, прысваеннем вучоных званняў дацэнта і прафесара. У сувязі з гэтым у “АіВ” адкрыта рубрыка “Навуковыя кадры: падрыхтоўка і атэстацыя”, якую будзе весці першы намеснік старшыні ВАК Беларусі, доктар педагагічных навук, прафесар У.П.Пархоменка. Каштоўную інфармацыю ўтрымлівае яго артыкул “Аб новай Наменклатуры спецыяльнасцей навуковых работнікаў”.

Спадзяёмся, што імкненне калектыву рэдакцыі зрабіць часопіс больш цікавым і змястоўным не застанецца незаўважаным, і ў “АіВ” стане больш падпісчыкаў і пастаянных чытачоў.

Галіна КАШЭЎНІКАВА,
рэдактар
аддзела часопіса “АіВ”.

Інфармуе ДАІ

Хто вінаваты?

Не так ужо шмат мудрасці патрабуецца ад шафёра, каб на гарадскіх вуліцах у зоне дзеяння знака “Дзеці” не наладжваць шалёную гонку, каб зразумець: гэта небяспечна. Аварыя, дзе пацярпела дзіця — вынік бяздумнага стаўлення да жыцця, нежаданне думаць пра сэнс сваіх учынкаў.

У 2000 годзе ў Мінску ўчынена 701 дарожна-транспартнае здарэнне з пацярпелымі. З іх 90 — з удзелам дзяцей, якім няма яшчэ шаснаццаці гадоў. Двое падлеткаў загінула і 90 атрымалі траўмы рознай ступені цяжкасці, у сувязі з чым праходзілі яны курс рэабілітацыі ў лячэбных установах горада.

У параўнанні з аналагічным перыядам пазамінулага года агульная колькасць дарожна-транспартных здарэнняў з удзелам дзяцей скарацілася на 19 выпадкаў, колькасць параненых — на 22.

Як сведчаць паказчыкі дзіцячага дарожна-транспартнага траўматызму, часцей за ўсё ўдзельнікамі ДТЗ становяцца вучні школ і выхаванцы дзіцячых садоў, якія адносяцца да Фрунзенскага, Маскоўскага і Заводскага аддзелаў адукацыі.

Са статыстыкі бачна, што больш як 66 працэнтаў ад агульнай колькасці ДТЗ з удзелам дзяцей прыходзіцца на школьнікаў ад 8 да 12 гадоў. Гэта сведчыць пра недахопы прафілактычнай работы па папярэджанні дзіцячага дарожна-транспартнага траўматызму сярод вучняў малодшых і сярэдніх класаў. Удзельнікамі дарожна-транспартных здарэнняў сталі чатырнаццаць дзяцей дашкольнага ўзросту, што сведчыць пра слабы кантроль бацькоў за малалетнімі ўдзельнікамі дарожнага руху.

У дзевяці аварыях дзеці з’яўляліся пасажырамі. Акрамя таго, яшчэ ў чатырох здарэннях вінаваты веласіпедысты. У большасці ж выпадкаў прычынай наезду аўтамабіляў на дзяцей сталі іх уласныя неабачлівыя паводзіны на праезнай частцы. У 79 ДТЗ (85 працэнтаў) дзеці былі пешаходамі і парушылі правілы дарожнага руху.

Найбольш характэрнымі парушэннямі Правілаў дарожнага руху для дзяцей з’яўляюцца:

- пераход праезнай часткі дарогі ў нявызначаным месцы;
- пераход праезнай часткі перад транспартам;
- пераход на чырвоны сігнал святлафора;
- гульня на праезнай частцы.

Я ўпэўнены — многія падобныя сітуацыі стануць рэдкасцю, калі кожны вадзіцель будзе помніць, што ў горадзе жывуць не адны дарослыя, што дзесяткі тысяч юных мінчан яшчэ толькі вучацца быць сапраўднымі пешаходамі, пасажырамі. А значыць, ён павінен быць гатовым да любых нечаканых дзеянняў дзіцяці, гатовы выправіць яго памылкі.

Адам ГРАБОВІК,
супрацоўнік ДАІ.

Галоўны рэдактар Алег КУЛІЦКІ

ЗАСНАВАЛЬНІК — МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
Рэгістрацыйны нумар 370.
ДЗЯРЖАЎНАЕ ПРАДПРЫЕМСТВА “ДОМ ПРЭСЫ”. 22 00 13, МІНСК, вул. Б.ХМЯЛЬНІЦКАГА, 10-а

НАШ АДРАС:
220034, МІНСК, ВУЛІЦА ЗАХАРАВА, 42.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 36-91-42; першага намесніка галоўнага рэдактара — 36-53-22; намесніка галоўнага рэдактара-адказнага сакратара — 36-40-63; аддзелаў: школ - 36-43-62, праблем выхавання - 36-43-71, 36-90-63; інфармацыі - 36-41-55; ВНУ і тэхнікумаў - 36-44-25; прафтэхадукацыі, пісьмаў і сацыяльных праблем - 36-44-25; культуры - 36-41-55.

Аўтары допісаў у рэдакцыю паведамляюць сваё прозвішча, поўнасцю імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдачы, кім выдадзены пашпарт), асноўнае месца работы, зваротны адрас, нясуць адказнасць за дакладнасць фактаў і іншай інфармацыі.

Пісьмы, рукапісы, фотаздымкі і малюнкі не рэцэнзуюцца і не вяртаюцца.

Аб’явы могуць друкавацца не толькі на дзяржаўнай, але і на замежных мовах.

Меркаванне аўтараў публікацый не абавязкова адлюстроўвае пункт гледжання рэдакцыі.

Адказны дзяжурны Ала КЛЮЙКО.

Друкарня выдавецтва “Беларускі Дом друку”, 220041, Мінск, праспект Ф.Скарыны, 79.
Аб’ём — два друкаваныя аркушы. Спосаб друку — афсетны. Фармат А2. Індэкс 63867.
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 Замова №892
П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Падпісана да друку 12.2.2001 г. у 18.10
Наклад 30.000 паасобнікаў.